

Utfordringsdokument 2022

24. august 2022

ORKLAND
KOMMUNE

Innledning

I dette utfordringsdokumentet ønsker kommunedirektøren å få fram de viktigste utviklingstrekkene og utfordringene Orkland kommune står overfor i tiden som kommer på en forståelig og helhetlig måte. Denne kunnskapen gir oss et felles utgangspunkt for å utvikle Orkland.

Hva er et utfordringsdokument?

Utfordringsdokumentet er det første steget i behandlingen av handlingsplan med budsjett, og er et strategisk grunnlag for den videre budsjettprosessen. Her skal administrasjonen gi oversikt og kunnskap til kommunestyret om de viktigste utviklingstrekkene i kommunen. Formålet er å få et felles utfordringsbilde på tvers av fagområder og tjenester, men også på tvers av politikk og administrasjon. Løsninger og tiltak skal vi finne sammen gjennom budsjettprosessen.

Solid styring

Solid styring har vært et bærende prinsipp for Orkland helt siden forberedelsene til kommunesammenslåingen. Solid styring handler både om kvaliteten på tjenestene vi leverer, kontroll på økonomien og at vi klare å levere på de vedtatte planer. Det har vært viktig å finne vår måte å styre på. Det å finne en styringsprosess som er godt forankret både politisk og administrativt, som bidrar til forutsigbarhet og gode beslutningsprosesser.

Styringsprosessen

Budsjettprosessen har nå tre sentrale dokument som skal virke sammen for å få til et godt grunnlag for beslutning. Disse dokumentene er utfordringsdokumentet, nøkkeltalldokumentet og budsjettnotatet.

Utfordringsdokumentet peker på hvilke utfordringer vi har, og som vi må forsøke å løse i budsjettprosessen. Dokumentet skal bidra ei felles virkelighetsoppfatning og en forankret forståelse av hva vi står ovenfor i årene som kommer.

Nøkkeltalldokumentet presenteres på strategikonferansen til høsten. Dokumentet skal gi kunnskap og oversikt over hvordan vi bruker de økonomiske ressursene våre sammenlignet med tilsvarende kommuner og landet for øvrig. I fjor var første gang vi hadde tall for Orkland til å lage en sammenstilling for den nye kommunen. I år vil vi ha tall både for 2020 og 2021, og vi vil også etter hvert se ei utvikling av nøkkeltallene over år for Orkland.

Selvet budsjettdokument presenteres i november. Der foreslår administrasjonen hvordan vi skal løse utfordringene vi har identifisert. Den politiske behandlingen av budsjett- og handlingsplan er i desember. På siste kommunestyremøte før jul fatter kommunestyret endelig budsjettvedtak.

Utfordringene er ikke løst på et år

Årets utfordringsdokument er tredje versjon, og de fleste utfordringene vi identifiserte i fjor, står seg også godt inn i årets budsjettprosess. Vi har stort fokus på tidlig tverrfaglig innsats, og er i startgropen på ei utenforskapssatsing som skal være med å snu ei utvikling der alt for mange faller utenfor samfunnet i tidlig alder.

Digitaliseringsarbeidet forsetter, og vi følger opp tiltakene for å realisere temaplanen som ble vedtatt i fjor. Pandemien har gitt et solid «puff» i digitaliseringsarbeidet. Det har allerede ført til nye samarbeidsmåter, plattformer og kompetanseutvikling. Orklands fokus har vært knyttet til å skape bedre tjenester gjennom digitalisering. Målet må være å skape en enklere og bedre hverdag for orklendingene.

Vi er fortsatt en ung kommune som må prioritere å jobbe videre med å etablere en felles organisasjonskultur. Et godt arbeidsmiljø er sentralt for at vi skal levere gode tjenester, og for at Orkland skal lykkes. I løpet av høsten kommer vi til å gjennomføre en ny medarbeiderundersøkelse, for å få innblikk i hvordan ansatte opplever arbeidshverdagen. Vi ønsker å etablere en organisasjonskultur med fokus på å skape gode menneskemøter, og dette er et arbeid vi må fortsette i mange år framover.

Vi er fortsatt preget av en historikk knyttet til at fire har blitt til en både i forhold alt fra holdninger til bygningsmasse og annen infrastruktur. Det er også fortsatt noen som føler utrygghet knyttet til om den nye kommunen i varetar alle like godt som de gamle kommunene gjorde. Disse utfordringen, og mange flere vil være med oss i mange år framover.

På vei ut av pandemien

Det er i tillegg noen nye utfordringer fra i fjor. Vi er på vei ut av en pandemi som har preget de to siste årene. Håndteringen av koronapandemien har krevd utrolig mye av oss, samtidig har også kommuneorganisasjonen fått kjenne på mestringsammen. Pandemien har ført med seg både ekstraordinære oppgaver og inntekter, lavere aktivitetsnivå på enkelte områder knyttet til restriksjonene, men også et svært lavt rentenivå. Orkland har høy gjeldsgrad, og det lave rentenivået har vært veldig gunstig for økonomien de første driftsårene våre.

Krigen i Ukraina

Russlands invasjon av Ukraina påvirker oss også i stor grad. Vi har så langt i år tatt imot 63 flykninger, i tillegg venter vi ytterligere 18 flykninger i løpet av august. Kommunen er forberedt til å ta ytterligere 45 flykninger i løpet av året i tråd med det vedtaket kommunestyret har fattet. Vi har sett både ansatte og enkeltpersoner bidra med hjerte og engasjement. De har sørget for at flykningene har følt seg velkommen til oss. Vi har klart å få til ei tverrfaglig koordinering der hele kommuneorganisasjonen har dratt i samme retning. Vi har bosatt i flykninger i hele geografien til Orkland, og vi har sett hjertevarmen både i by og bygd for at flykningene skal en logistikk og en hverdag de kan leve godt med.

I tillegg til å påvirke mennesker, påvirker krigen i Ukraina verdensøkonomien. Sikkerhetssituasjonen i verden er endret, og det er også flere andre faktorer som vil påvirke Orkland kommune framover. Vi ser allerede knappet på enkelte varegrupper, og prisene på både matvarer, byggevarer og drivstoff har økt. Det er også stor usikkerhet knyttet til strømpriser framover. Renten øker, og det er ei nasjonal bekymring knyttet til presset i økonomien. Dette kommer til å påvirke prosessen med statsbudsjettet i høst og sannsynligvis også inntektene til kommunal sektor. Dette er faktorer som vi må hensynta i arbeidet med budsjettet for Orkland i kommende år, og som vil bidra til et mer krevende budsjettarbeid.

Knappet på kompetanse

Det blir tydeligere og tydeligere at kompetanse er en av de største knapphetsfaktorene for utvikling framover. Dette er ikke unikt for Orkland, men er ei nasjonal utfordring. Det kommer til å påvirke både de kommunale tjenestetilbudet vårt og næringsutviklingen framover. Mange av bedriftene våre er tydelig på at de kunne økt produksjonen dersom de hadde bedre tilgang på folk. For kommuneorganisasjonen vil diskusjonen framover være knyttet til hvordan vi klarer å tilpasse riktig bemanning. I tillegg må vi jobbe videre med hvordan vi skal være en attraktiv arbeidsgiver i forhold til å både rekruttere og beholde kompetanse. Orkland kommer til å være avhengig av at vi får til tilflytting. Vi må bli et godt vertskap for de som flytter til oss, både om de kommer fra andre steder i landet eller fra andre land. Vi kommer til å trenge flere folk for å realisere planene vi har for utvikling framover.

Befolkningsveksten er ikke jevnt fordelt

Orkland hadde ei svært god befolkningsvekst i fjor, og vi hadde også god befolkningsvekst i andre kvartal. Ferske tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at Orkland kommune nå har 18 600 innbyggere. Omtrent halvparten av folketallsveksten i Orkland i år skyldes bosetting av ukrainske flyktninger. Det er usikkerhet knyttet til hvor lenge de ukrainske flyktingene blir i Orkland, og hvor mange som flytter tilbake til hjemlandet. Den øvrige folketallsveksten er fra mer ordinær tilflytting. Noe av tilflyttingen tror vi skyldes de store næringsetableringene vi har fått. Hvordan veksten vår blir framover vil påvirkes av om vi klarer å få til flere større næringsetableringer. Det er også usikkerhet knyttet til hvor i kommunen veksten kommer.

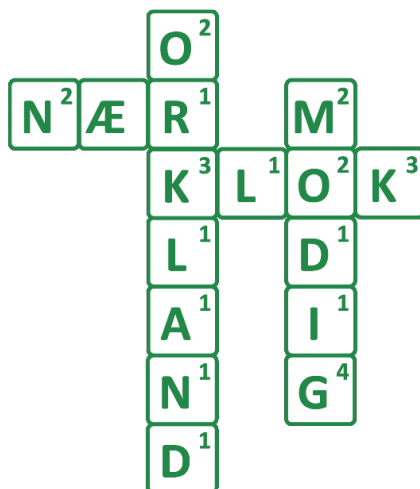
Det er press på sentrumsnære områder, og nedgang i mer rurale strøk. Dette er i trå med nasjonal utvikling, og også den utviklingen som har vært siste ti år i de kommunene som nå har blitt Orkland.

Vi står foran en tid hvor vi må få til mer for mindre. Gode prioriteringer og strukturvalg for kommunale tjenester blir avgjørende om vi skal lykkes. Gjennom kommunesammenslåingen er vi betydelig mer robust til å møte disse utfordringen enn hva de tidligere kommunene ville vært alene. Samtidig kan prioriteringer være ekstra krevende diskusjoner for en forholdsvis fersk kommune. Dette er diskusjoner som vil preges av både følelser og identitet. Vi må være modig, klok og nær i årets budsjettprosess, og ha et debattklima som gjør at vi møter utfordringene, men også har respekt hvor hverandres meninger og ståsteder.

Sammen bygger vi #Orkland

Ingvill Kvernmo

Ingvill Kvernmo
Kommunedirektør Orkland kommune

Innholdsfortegnelse

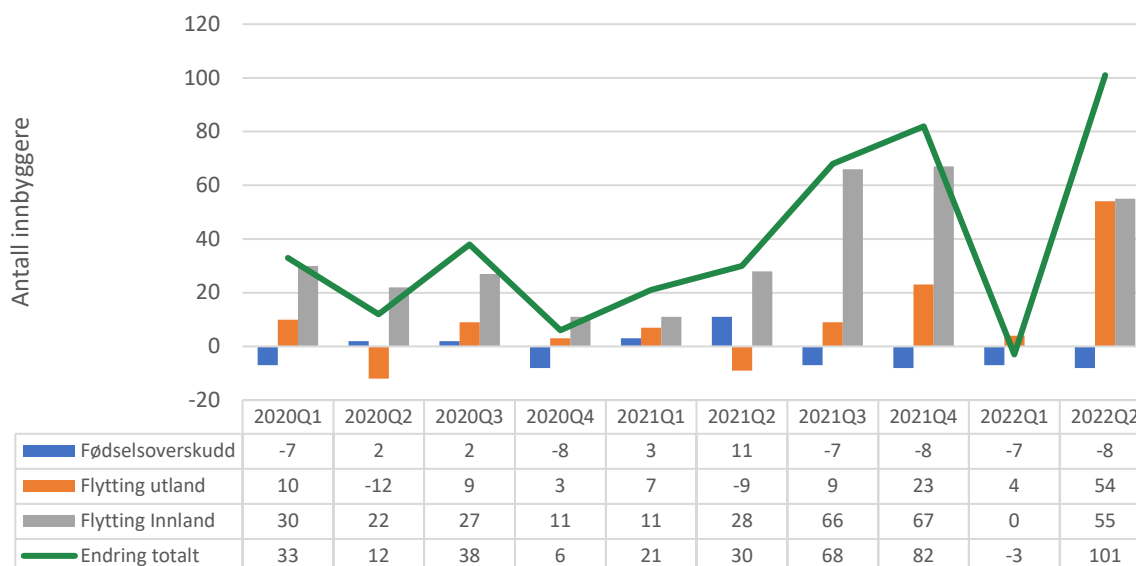
Innledning.....	2
Befolkning og befolkningsutvikling.....	6
Demografikostnader.....	12
Handlingsregler	14
Kompetanse og tilgang på arbeidskraft	17
Utfordringsbildet for digitalisering.....	22
Utfordringsbildet for næringsarbeidet.....	25
Utfordringsbildet for klima, miljø og biologisk mangfold	28
Utfordringsbildet for utenforskap.....	30
Utfordringsbildet for samfunnssikkerhet og beredskap	32
Utfordringsbildet for kultur og idrett	33
Utfordringsbildet for oppvekst.....	36
Utfordringsbildet for helse og mestring.....	43
Utfordringsbildet for samfunn	52

Befolkning og befolkningsutvikling

Statistikk

Befolkningsoversikten etter andre kvartal viser at det per 1. juli 2022 var 18 600 orklendinger. I siste kvartal ble vi til sammen 101 flere innbyggere. Veksten skyldes tilflytting. Av de tilflyttede er det i andre kvartal registrert 34 flyktninger, 28 av disse fra Ukraina.

Kvartalsvise endringer Orkland

Hvordan Orkland utvikler seg i forhold til landet for øvrig, har stor betydning for rammetilskuddet kommunen mottar. Vekst over landsgjennomsnittet kompenseres og gir mer overføringer, mens vekst under landsgjennomsnittet betyr lavere tilskudd. Rammetilskuddet beregnes ut fra innbyggertallet per 1. juli året før tilskuddet utbetales. Det vil si at rammetilskudd for 2023 blir utregnet basert på innbygger sammensetningen vi har per 1. juli 2022 sett i forhold til landsgjennomsnittet og fordelt på aldersgrupper.

Årlig endring i befolkning

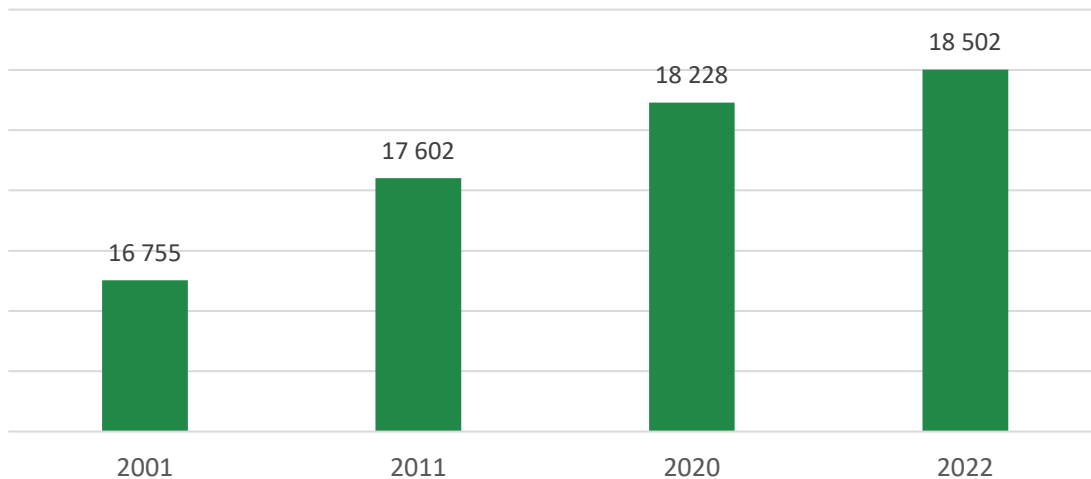

Befolkningsveksten for perioden fra 1. juli 2021 til 30. juni 2022 er høyere i Orkland enn landsgjennomsnittet.

Befolkningsutvikling i deler av Orkland i 2001-2022

Summeres innbyggertallene i de tidligere kommunene Agdenes, Meldal, Orkdal og den delen av Snillfjord som ble med i Orkland, heretter kalt Snillfjord (Orkland), vises befolkningsutviklingen for det området som nå utgjør Orkland kommune.

Orkland 2001-2022

Ved inngangen til 2001 var det 16 755 innbyggere i dette området. Ved inngangen til 2022 er dette økt med 1 747 personer til 18 502. Økningen har i sin helhet kommet i området til tidligere Orkdal kommune.

Tidligere kommune	2001	2011	2020	2022	Endring 2022-2020	Endring 2022-2001
Orkdal	10 382	11 440	12 264	12 627	363	2 245
Meldal	3 998	3 922	3 882	3 853	-29	-135
Agdenes	1 808	1 715	1 649	1 632	-17	-176
Snillfjord (Orkland)	577	525	433	400	-33	-177

Framskriving

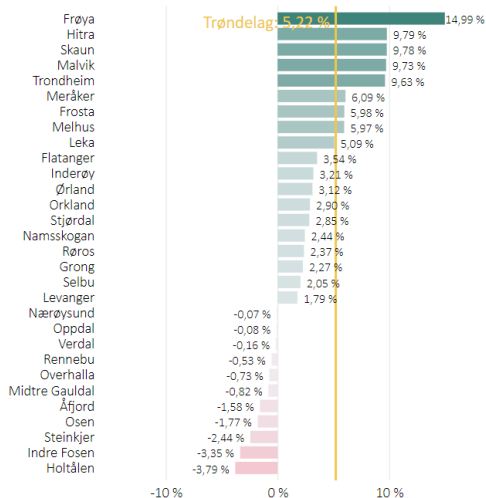
Befolkningsutvikling med befolkningsprognoser fra 2022-2032

Det er nå cirka 5,4 millioner innbyggere i Norge. SSB forventer at det i 2050 vil være cirka seks millioner innbyggere i Norge, som tilsvarer en økning på cirka elleve prosent. Den største veksten vil skje i sentrale strøk, mens det er ventet nedgang eller stagnasjon i 40 prosent av landets kommuner.

Trøndelag i tall har, basert på befolkningsprognosene fra SSB, visualisert prognosene i endring av befolkningen etter kommuner i Trøndelag. For de neste ti årene er det forventet en vekst i befolkningen i Trøndelag på 5,22 prosent. Trondheim med sin betydelige andel av befolkningen i fylket, er den store driveren av denne økningen. Orkland kommer ut med en befolkningsøkning på 2,9 prosent i perioden. Det tilsvarer en økning fra 18 502 til 19 039 innbyggere i 2032.

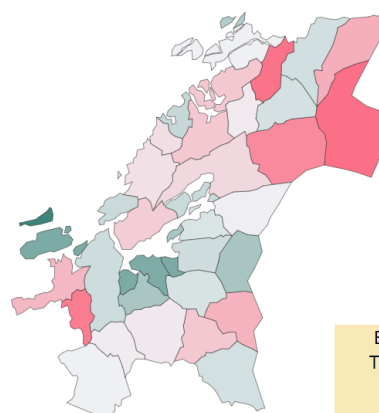
Endring av befolkning etter kommuner

Endring i prosent fra 2022 til 2032, Hovedalternativet (MMMM)

År: 2022, 2032
 Prognosealternativ: Hovedalternativet (MMMM)
 Region: Trøndelag

Endring i prosent fra 2022 til 2032, Hovedalternativet (MMMM)

Endring i Trøndelag
5,22 %

Flere eldre - færre barn

I årene framover vil lavere folkevekst og en stadig eldre befolkning prege befolkningsutviklingen i Norge. Om mindre enn 30 år vil det dø flere enn det fødes årlig, som betyr at innvandring alene vil sørge for at befolkningen fortsetter å vokse (*ssb.no*).

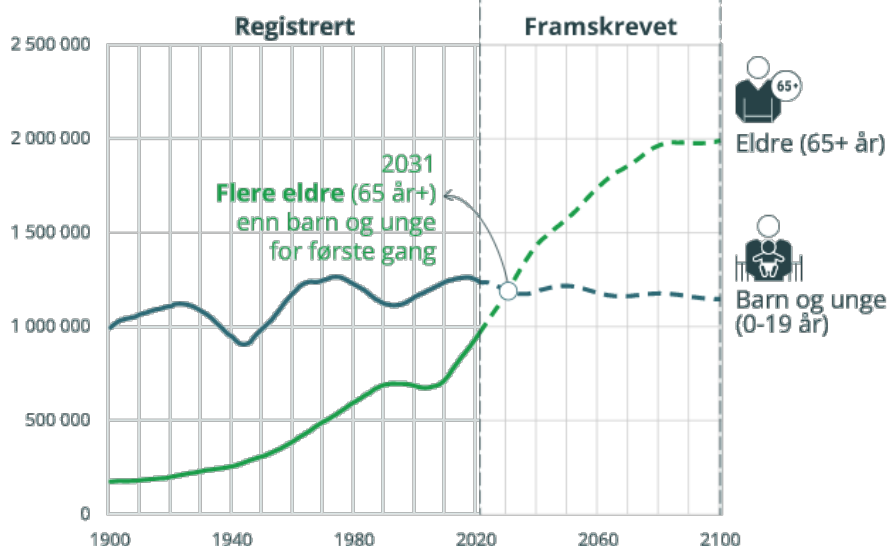
I prognosene for landet ligger det an til at det i 2031 vil være et krysningspunkt hvor det blir flere eldre enn barn og unge:

Flere eldre enn barn og unge

Folkemengden i to aldersgrupper

Hovedalternativet (MMM)

Personer

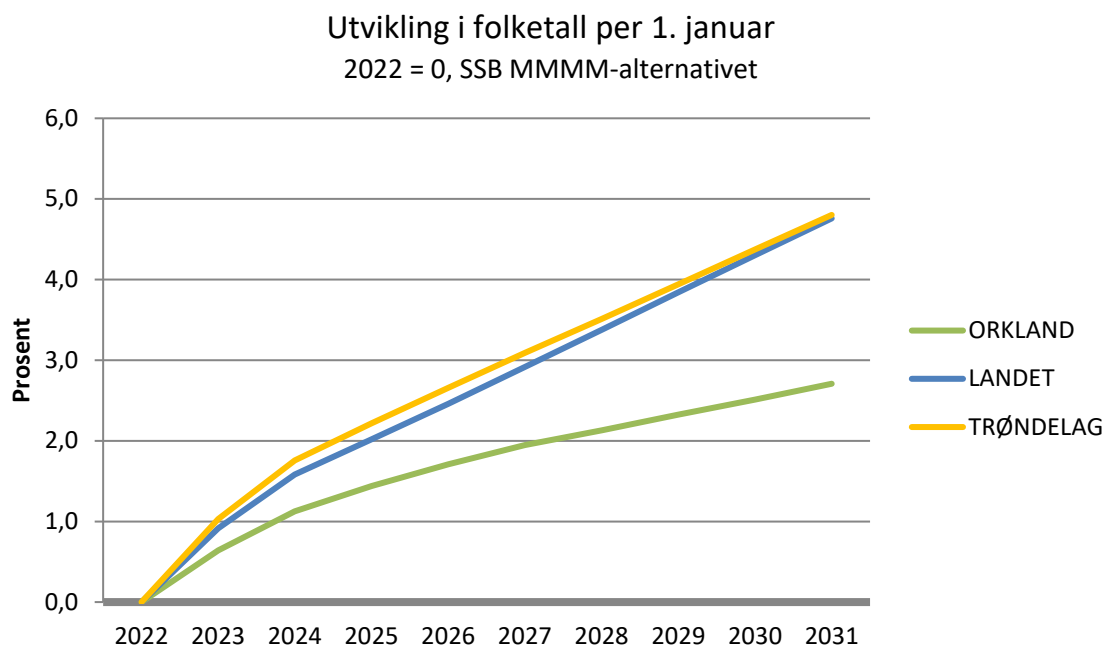
Kilde: www.ssb.no/folkfram

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Orkland - utvikling folketall 2022-2032

Ser man på forventet utvikling for de neste ti årene, viser prognosene en litt høyere vekst for Trøndelag enn for landet for øvrig. Orkland forventes imidlertid å ha en mye lavere og flattere vekst.

Lavere folkevekst enn landet for øvrig vil ha betydning for rammeoverføringene fra staten, siden kriteriene i inntektssystemet måler kommunens relative andeler i befolkningsgruppene.

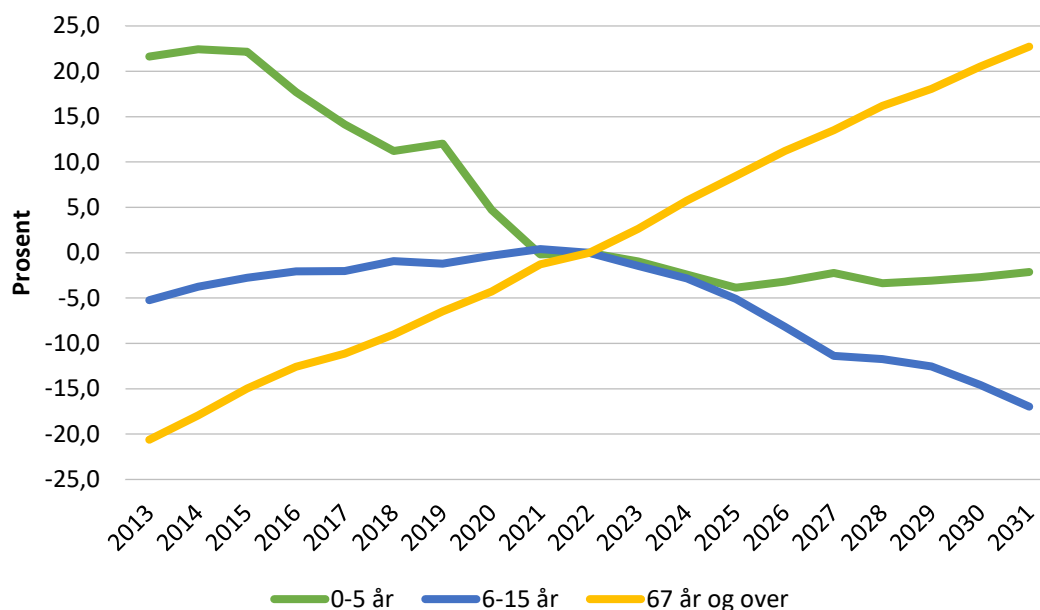
Netto innflytting skaper veksten

	2022	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Fødte	158	156	160	166	163	157	151
Døde	175	175	182	196	212	221	228
Netto innvandring	83	28	26	26	25	25	25
Innenlands netto innflytting	53	41	32	40	52	57	58
Netto endring	119	50	36	36	28	18	6

Prognosert befolkningsvekst i Orkland skyldes netto tilflytting. Det forventes et fødselsunderskudd gjennom hele perioden. Tilflyttingen skjer både gjennom innvandring og innenlands flytting.

Befolkningsveksten vil være størst de første årene og avta fremover mot 2050, men det forventes vekst i hele perioden.

Utvikling folketall 0-5 år, 6-16 år og 67 år + i Orkland per 1. januar
2022 = 0, SSB MMMM-alternativet

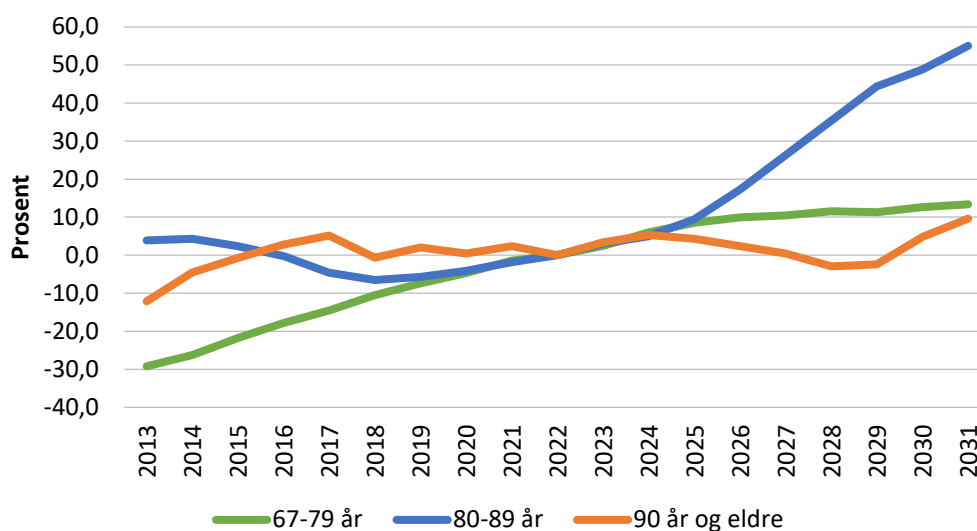

Antallet pensjonister, det vil si personer fra 67 år og over, er økende i hele perioden. Mens det på landsbasis vil være et krysningspunkt med antall barn og unge i 2031, vil det allerede i løpet av 2025 være flere pensjonister enn barn og unge Orkland.

Ved inngangen til 2026 er det forventet at det vil være 3 989 pensjonister i kommunen. Av disse vil 1 178 være over 80 år. Dette representerer en økning på 180 personer fra 1. januar 2020.

I årene etter andre verdenskrig var det høye fødselstall. Denne gruppen har nå begynt å nå pensjonsalder. Med de store kullene fra etterkrigstiden øker nå andelen eldre.

Utvikling folketall 67-79 år, 80-89 år og 90 år +
i Orkland per 1. januar
2022 = 0, SSB MMMM-alternativet

I tillegg til at de store etterkrigskullene når pensjonsalder lever vi lengre. Tjenestebehovet er ikke så stort blant de yngste eldre, men fra 80 år og over øker behovet for tjenester markant. For Orkland er det en stor økning i antall over 80 år fra og med 2025. Da passerer de som er født i 1945, 80 år.

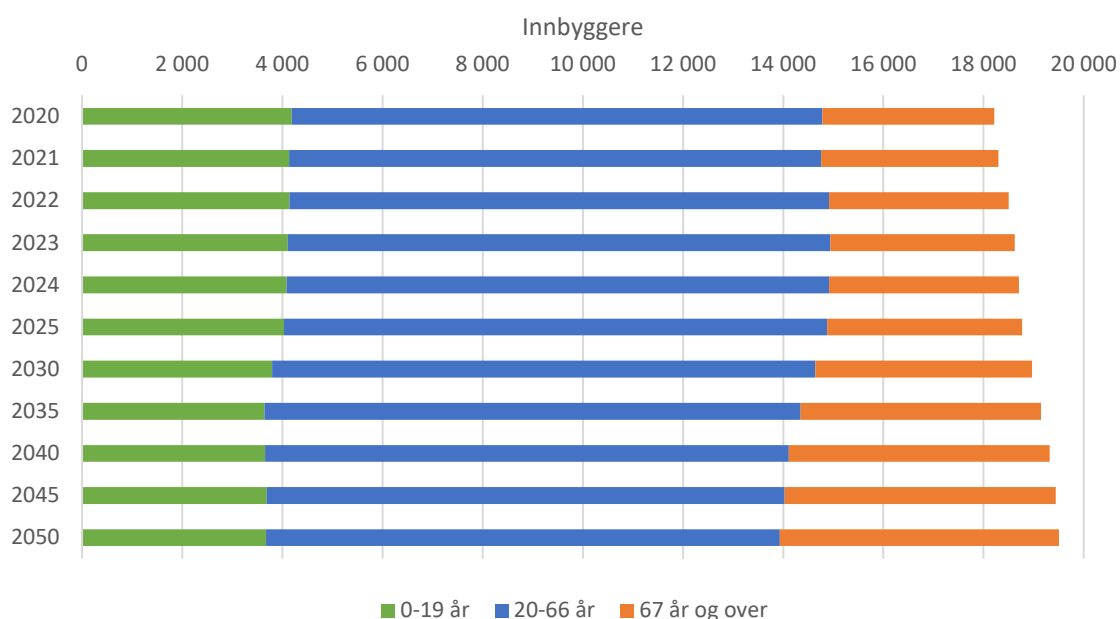
Prognose befolkningsutvikling fordelt på alderskategorier (2020-2022 er faktiske tall per 1. januar)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2035	2040	2045	2050
0 år	142	149	175	160	160	158	162	168	168	161	155
1-5 år	944	886	862	867	852	839	847	872	898	881	848
6-12 år	1 574	1 575	1 541	1 493	1 451	1 439	1 282	1 263	1 300	1 333	1 324
13-15 år	670	685	710	725	736	697	641	554	558	572	592
16-19 år	858	840	852	862	882	899	864	785	733	738	758
20-44 år	5 233	5 252	5 344	5 393	5 422	5 411	5 388	5 259	5 047	4 853	4 748
45-66 år	5 362	5 372	5 431	5 440	5 414	5 434	5 460	5 448	5 408	5 492	5 506
67-79 år	2 436	2 520	2 556	2 618	2 710	2 773	2 880	3 079	3 206	3 192	3 088
80-89 år	789	808	823	848	864	901	1 225	1 437	1 590	1 728	1 895
90 år ->	209	213	208	215	219	217	218	281	410	489	590
Totalt	18 217	18 300	18 502	18 621	18 710	18 768	18 967	19 146	19 318	19 439	19 504

Antallet barn og unge synker fra 2022 til 2050 med 463 personer og antallet pensjonister øker med 1 986 personer. Samtidig synker antallet yrkesaktive med 521 personer.

Aldersbæreevnen er forholdet mellom den yrkesaktive befolkningen og den eldre delen av befolkningen. Den er viktig for framtidens økonomiske bæreevne og for skalering av velferdstilbud og helse- og omsorgstjenester. Aldersbæreevnekoefisienten (antall pensjonister/yrkesaktive) er på tre i 2022, mens den i 2050 forventes å være på 1,8. Vi går altså fra å være tre yrkesaktive per pensjonist i dag til å være under to i 2050. Nedgangen i personer i yrkesaktiv alder er en utfordring både for bemanning i helse- og omsorgssektoren og for verdiskapingen og velferdsutviklingen i samfunnet.

Befolkningsutvikling

Treffer prognosene?

Om vi ser på prognosene for befolkningen og det faktiske folketallet, ser vi at det er godt samsvar mellom prognosene og faktisk utvikling, med unntak for antall fødte og aldersgruppen 16-19 år og 20-44 år. Hele landet hadde en økning i antall fødte i 2021. Allerede i sommer ble det meldt at fødselstallene på landsbasis går ned, og det stilles spørsmål om vi hadde en pandemi-effekt på fødselstallene i 2021. Prognosen for SSB ble lagd i 2020, og det er derfor positivt at det er lagt ut nye oppdaterte prognoser nå for 2022 og fremover.

Aldersgruppe	2021	Prognose SSB 2021 (fra 2020)	Differanse - prognose	Differanse
0 år	175	156	19	12,2 %
1-5 år	862	854	8	0,9 %
6-12 år	1 541	1 528	13	0,9 %
13-15 år	710	710	0	0,0 %
16-19 år	852	826	26	3,1 %
20-44 år	5 344	5 211	133	2,6 %
45-66 år	5 431	5 344	87	1,6 %
67-79 år	2 556	2 555	1	0,0 %
80-89 år	823	812	11	1,4 %
90 år eller eldre	208	207	1	0,5 %
Totalt	18 502	18 203	299	1,6 %

Demografikostnader

Kommunenes inntektssystem er bygget opp av kriterier for å fange opp både demografiske og geografiske forskjeller. De store demografiske variablene, det vil si fødsel, død og migrasjon, påvirker kriteriene i inntektssystemet og sees i sammenheng for hele landet.

Demografiendringer får betydning for tjenestetilbudet

Tidligere i utfordringsdokumentet er prognosene for befolkningsendringene beskrevet. Disse endringene vil ha stor betydning for tjenestetilbudet. Orkland skal produsere i årene som kommer. Færre barn og unge betyr lavere inntekter fra rammetilskuddet, mens flere eldre vil kunne gi økte inntekter.

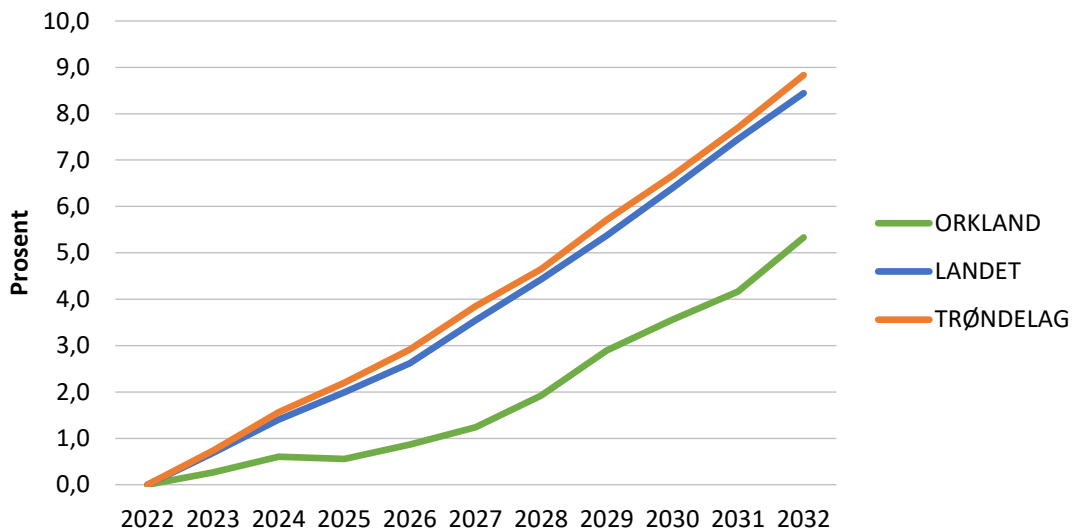
Inntektssystemets kriterier er objektive og vektingene til den enkelte kommune er beregnet ut fra relative andeler av landet.

Færre barn og færre eldre enn landsgjennomsnittet

KS har gjort beregninger på hvordan demografikostandene for kommunene endrer seg over tid de neste ti årene, i tråd med de nye befolkningsprognosene fra SSB. I beregningene benyttes landsgjennomsnittets utgifter per innbygger og 2022-kroner.

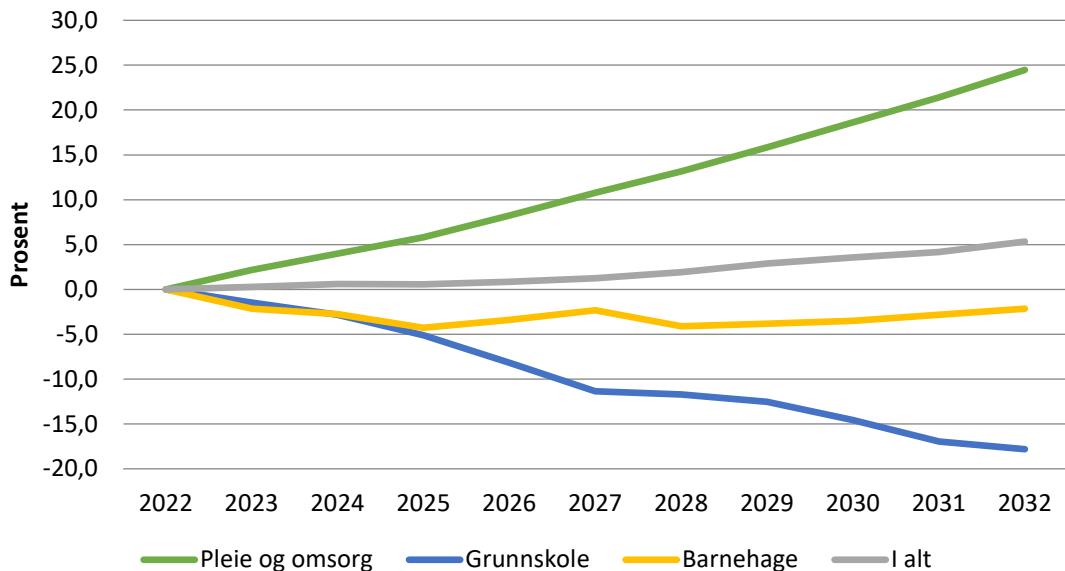
Utfordringen for Orkland er at prognosert reduksjon i antall barn og unge hos oss er større enn landsgjennomsnittet. Samtidig er forventet økning av antall eldre mindre enn landsgjennomsnittet. Selv om utgiftsbehovet i Orkland forventes økt, kan en lavere andel av rammetilskuddet bli overført til kommunen:

Utgiftsbehov demografi i alt
2022 - 2032
(målt ved inngangen til det enkelte år)

KS legger til grunn uendret standard, uendret produktivitet og uendret dekningsgrad. Høyere dekningsgrad eller høyere standard vil isolert sett trekke i retning av økte utgifter, mens økt produktivitet vil trekke i retning av reduserte utgifter.

Endret utgiftsbehov demografi
Orkland- 2022 - 2032
(målt ved inngangen til det enkelte år)

Beregningene fra KS viser at Orkland kommune totalt sett har en gradvis økning i utgiftsbehov, spesielt mot slutten av tiårsperioden. Prognosene for barnehage har blitt endret fra en brå til en moderat nedgang. Skole synker betydelig, mens pleie og omsorg antas å ha et økende utgiftsbehov de neste ti årene.

Handlingsregler

Etter reglene i kommunelovens §14-2 bokstav c, skal kommunestyret selv vedta «*finansielle måltall for utviklingen av kommunens økonomi*». I Orkland ble det vedtatt slike handlingsregler ved vedtak både i økonomireglementet og handlingsplan/økonomiplan i desember 2020.

Hensikten bak slike handlingsregler er blant annet at kommunen skal sikre stabil og forutsigbar økonomi på lang sikt. På den måten har kommunen nødvendig handlingsrom for å møte framtidige utfordringer. For å gjøre det, må handlingsreglene både gi føringer for drifts- og investeringsnivå. Videre bør de være enkle, tydelige og lett målbare.

De finansielle måltallene er ikke bindende for det enkelte årsbudsjettet eller økonomiplanperioden, men skal sikre handlingsrom for kommende generasjoner. Hvilke måltall, eller hvordan disse skal utformes, er opp til den enkelte kommune. De må imidlertid utformes slik at kommunens drift ikke tærer på formuen over tid.

For at handlingsreglene skal fungere som rettesnor, må disse utformes slik at de omfatter sentrale forhold innen både drifts- og investeringsbudsjettet. Ved praktisk bruk må de sees i sammenheng, slik at både drifts- og investeringsbudsjettene sammen tilpasses et forsvarlig nivå. Dersom eksempelvis gjeldsgrad/planlagt investeringsgrad er høy, medfører dette et enda større behov for økonomiske buffere/handlingsrom i driftsbudsjettene.

Handlingsreglene er i lovverket knyttet til økonomiforvaltning. Vi bør derfor måle både budsjett/økonomiplan og oppnådd regnskapsstatus opp mot handlingsreglenes krav. Dette for å sikre at den samlede utviklingen beveger seg i riktig retning.

I tillegg til vurdering av drifts- og investeringsbudsjetter, bør en helhetlig forvaltning også omfatte føringer for forvaltning av gjeld og finansielle midler.

Kommunestyret har vedtatt følgende handlingsregler for Orkland:

- Netto driftsresultat skal være minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.
- Egenfinansiering av investeringer skal være minimum 20 prosent av brutto investeringer.
- Langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) skal være maksimum 100 prosent av brutto driftsinntekter.
- Disposisjonsfond (fri egenkapital drift) skal være fem til ti prosent av brutto driftsinntekter.

Det er behov for å operasjonalisere noen av disse reglene, for at de skal ivareta hensikten om langvarig, god økonomisk styring med tilstrekkelige buffere.

I det etterfølgende er en kort kommentar til status når det gjelder de enkelte reglene. I tillegg peker vi på utfordringer knyttet til den aktuelle regelen.

Netto driftsresultat

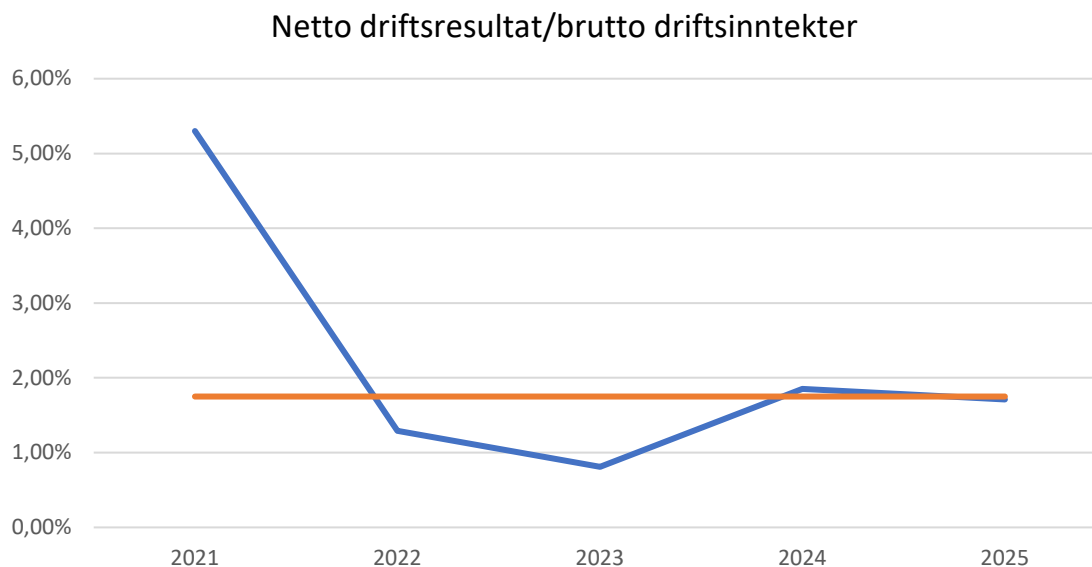

Handlingsregel:

Netto driftsresultat skal være minimum 1,75 prosent av brutto driftsinntekter.

Netto driftsresultat kan vi se på som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt.

Grafen under viser netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter, og viser oppnådd resultat for 2021 samt utviklingen i inneværende handlingsplanperiode:

Grafen viser at netto driftsresultat i 2021 ble 5,3 prosent og vesentlig bedre enn handlingsregelen. For inneværende budsjett- og handlingsplanperiode er imidlertid årene 2022-2023 under målsettingen på 1,75, mens 2024 ligger på 1,85 prosent og 2025 er like under med 1,71 prosent. Dette tilsier at i handlingsplanperioden vil ikke drifta frigjøre midler til å forsvare et høyt investerings-/gjeldsnivå, og samtidig sikre nødvendig buffer for framtidig handlingsrom.

Egenkapitalgrad

Handlingsregel:

Egenfinansiering av investeringer skal være minimum 20 prosent av brutto investeringer.

Denne handlingsregelen må vi se i tett sammenheng med de øvrige handlingsreglene.

Egenkapitalfinansiering betyr i denne sammenheng oppsparte midler i form av fond eller frigitte midler som følge av salg av kommunens eiendeler.

I 2021 ble egenfinansieringen av investeringer på 10,16 prosent. Dette er betydelig under målet på 20 prosent.

For handlingsplanperioden (2022-2025) ligger også andelen langt under det som ble resultatet for 2021.

I tabellen under framkommer planlagte investeringer og egenkapitalfinansieringen av disse.

År	Egenkapital	Investeringer	Egenkapital andel
2021	39 455	388 463	10,16 %
2022	15 072	447 653	3,37 %
2023	9 432	293 125	3,22 %
2024	6 232	328 562	1,90 %
2025	1 432	307 987	0,46 %
Sum	71 623	1 765 790	4,06 %

Bærekraftig gjeldsgrad

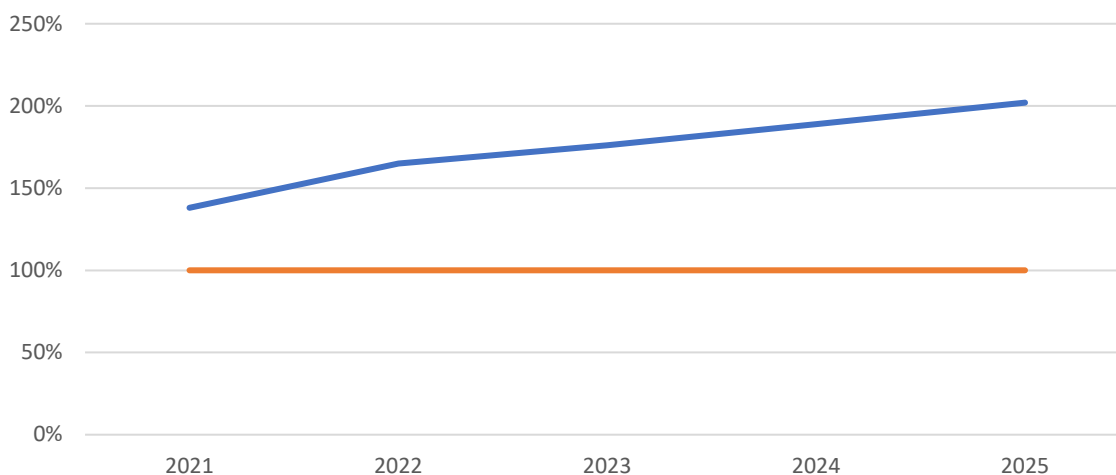

Handlingsregel:

Langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) skal være maks 100 prosent av brutto driftsinntekter.

Orkland kommune startet opp 1. januar 2020 med en samlet gjeld på 1,931 milliarder kroner. Ved utgangen av 2021 var gjelden for Orkland kommune 2,457 milliarder kroner. Dette tilsvarer en gjeldsgrad på 138 prosent.

I handlingsplanperioden vil gjeldsgraden ha følgende utvikling:

I handlingsplanperioden vil gjeldsgraden øke fra dagens nivå på 138 prosent til 202 prosent ved utgangen av 2025. Ved utgangen av 2025 vil vi ha en lånegjeld på nesten 3,5 milliarder kroner.

Økonomisk buffer

Handlingsregel:

Disposisjonsfond (fri egenkapital drift) skal være fem til ti prosent av brutto driftsinntekter.

Disposisjonsfondene er kommunens buffer for å håndtere uventede endringer i inntekter og utgifter. Fondene bør være store nok til å bevare den kommunale formuen ved midlertidige fall i netto driftsresultat.

Orkland kommune hadde ved inngangen av 2020 totalt 250 millioner kroner på disposisjonsfond. I løpet av 2020 og 2021 er dette økt til 345 millioner kroner. Disposisjonsfond utgjør 19,4 prosent av brutto driftsinntekter ved utgangen av 2021.

I inneværende handlingsplanperiode er det lagt opp til følgende endringer på disposisjonsfond:

År	Bruk(+)/avsetning(-) fonds	Saldo fond
2022	8 598	353 398
2023	2 174	355 572
2024	21 531	377 103
2025	23 572	400 675

Totalt er det i handlingsplanperioden lagt opp til en økning av disposisjonsfondet med 55,9 millioner kroner. Dette gir et disposisjonsfond ved utgangen av 2025 på 400 millioner kroner. I forhold til brutto driftsinntekter vil dette tilsvare 23,6 prosent.

Disposisjonsfond er frie midler og kan brukes til både drift og investeringer. Disposisjonsfondene var per 31. desember 2021 på 345 millioner kroner. Dersom hele disposisjonsfondet har vært brukt til nedbetaling av gjeld, har lånegjelden blitt redusert med 14 prosent.

Oppsummering

Handlingsreglene må vurderes og evalueres over tid, etter hvert som vi høster erfaring med bruk av dem.

Vi må gjøre en helhetlig vurdering av den økonomiske utviklingen på sikt, og hvorvidt handlingsreglene ivaretar de hensynene som de skal:

- Har kommunen nødvendige buffere framover, målt ved utvikling i netto driftsresultat?
- Er nyinvesteringer dekket ved oppsparte midler, målt i egenkapitaldekning?
- Er låneomfanget slik at vi håndterer renter og avdrag framover, målt opp mot driftsinntektene?
- Har kommunen reserver og handlingsrom til å møte uforutsette endringer målt opp mot disposisjonsfondenes størrelse?

Kompetanse og tilgang på arbeidskraft

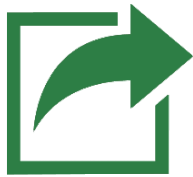
Arbeidsmarkedet i Norge er i dag preget av lav arbeidsledighet og stor etterspørsel etter riktig og nok kompetanse. Denne utviklingen ser vi også lokalt, der vi opplever en positiv vekst i kommunen. I 2021 hadde Orkland 1,1 prosent befolkningsvekst og 4,3 prosent sysselsettingsvekst der veksten var størst i alderen 25 til 59 år. Samtidig opplever både næringsliv og offentlige tjenester i Orkland større vansker enn tidligere med å rekruttere kvalifisert personell.

For næringslivet er det i dag mangel på arbeidskraft som igjen hindrer vekst og utvikling. Store næringsetableringer har bidratt til økt sysselsetting de siste tre årene etter mange år uten vekst. Kommuneorganisasjonen opplever på sin side økende utfordringer med å rekruttere arbeidskraft til flere typer stillinger. Dette har sammenheng med de nasjonale trendene i arbeidsmarkedet.

Orkland har nærhet til Trondheim med cirka 30 minutt kjørevei (fire mil) fra Orkanger sentrum. Trondheim er det største arbeidsmarkedet og har størst innpendling fra Orkland. Tilgangen til arbeidsmarkedet i Trondheim er viktig. Det er nå i overkant av 1 000 arbeidstakere som pendler fra Orkland til Trondheim. Motsatt er det cirka 500 arbeidstakere som pendler fra Trondheim til Orkland kommune. En skal ikke se bort fra at Orkland kan ha ekstra utfordringer med en geografisk nærhet til Trondheim i et arbeidsmarked der det er knapphet på etterspurt arbeidskraft. Pendleravstanden til Orkland fra Trondheim kan oppleves som et hinder for enkelte når det er gode jobbmuligheter i geografisk nærhet. Innen de kommunale tjenestene ser en at denne tendensen forsterkes ytterligere når avstanden til tettbygde strøk øker.

Mange ungdommer flytter ut av kommunen og velger å studere i Trondheim eller i andre deler av landet. Orkland har nok et potensial i å markedsføre både næringslivet og kommunen som arbeidsplass ovenfor utflyttede studenter. Ved å tiltrekke oss uteksaminerte studenter tilbake til Orkland og inn i arbeidslivet, kan vi bidra til å styrke rekruttering til både næringsliv og kommunale tjenester, oppstart av nye selskaper og tilflytting til Orkland som bostedskommune. Vi kan ha et lignende potensial for ungdommer som tar fagutdanning og går sin læretid utenfor Orklands grenser.

Utfordringsbildet for kommunen som arbeidsgiver

1. *Hvordan sikrer vi å tilpasse riktig bemanning og utvikle kompetanse i forhold til endringer i rammebetingelsene?*
2. *Hvordan gjør vi Orkland kommune mer attraktiv som arbeidsgiver for utvalgte stillingsgrupper?*
3. *Hvordan sikrer vi gode nok rammebetingelser for ledelse?*
4. *Hvordan kan vi jobbe systematisk for å tilby hele faste stillinger og samtidig for at ansatte ønsker å jobbe heltid?*
5. *Hvordan sikrer vi arbeidet for å begrense sykefravær og andel uføre?*

Tilpasning til endrede bemannings- og kompetansebehov

Demografiske endringer vil ha betydning for både organisering av tjenestestruktur og bemanning. Dette er to avgjørende faktorer for hvordan kommunen skal greie å levere best mulig tjenester når vi står foran en tid der bemanningsbehovet i kommunal sektor øker mer enn befolkningsveksten.

KS og SSB (2021) framholder at det i tiden fram til 2031 vil forventes at befolkningen øker med cirka 6,8 prosent. For at kommunesektoren skal kunne tilby samme nivå på tjenestene må antall årsverk øke med omtrent 11,6 prosent. Årsaken til dette er at alderssammensetningen i befolkningen forventes å endre seg slik at spesielt helse- og omsorgssektoren, som er en arbeidskraftintensiv sektor, får en forholdsmessig større økning i tjenestebehovet. Dette er en grunn til at behovet for årsverk vokser raskere enn befolkningen.

Sektor	Prosentvis endring
Administrasjon	5,3
Barnehager	8,1
Helse og omsorg	28,9
Samferdsel og teknikk	7,7
Undervisning	-4,7
Annet	4,9
Totalt	11,6

Forventet prosentvis endring i antall ansatte per sektor på nasjonalt nivå 2021-2031 (KS/SSB)

En tror videre at antall barnefødsler vil øke noe fra dagens situasjon med lave fødselstall fram mot 2031 før det flater ut. (ssb.no/tabell/12881) Av den grunn forventes det noe vekst i antall årsverk i barnehagene om noen år.

Teknologi vil spille en stor rolle i dette fremtidsbildet og forutsetter at Orkland kommune må bli enda flinkere til å utnytte teknologi der det er hensiktsmessig, og bruke de ansattes kompetanse der det er avgjørende for kvaliteten på tjenestene. Det vil også være aktuelt å se på nye måter å samarbeide med frivillig sektor og andre aktører for å bruke kommunalt ansattes kompetanse og arbeidskraft der den gjør best nytte.

Dette må vi se i sammenheng med kompetansebehov som utløses av de endringene som vi vet kommer for de respektive tjenestene. Noen av de viktigste gjennomgående kompetansebehovene framover vil være:

Digital modenhet og digital transformasjon

I dag er det et for stort spenn i de ansattes digitale ferdigheter. Allerede i dag fører dette til at vi må avvente å iverksette nye teknologiske løsninger. Mangel på digital kompetanse er også en vesentlig risikofaktor knyttet til informasjonssikkerhet. Disse utfordringene har vist en akselererende utvikling de siste årene og utgjør nå en betydelig trussel mot de kommunale tjenestene. Ledere må også øke sin digitale kompetanse, slik at de forstår og bidrar til digitalisering for bedre tjenester. Det vises til utfordringsbildet for digitalisering for utfyllende informasjon.

Lærlinger

Det har de siste årene blitt gjennomført tiltak for å få økt antall lærlingeplasser i Orkland kommune, og vi tilfredsstiller per i dag KS' sin uttalte målsetting om to lærlinger per 1000 innbyggere. I første halvår 2022 har Orkland kommune sysselsatt 41 lærlinger og lærekandidater innen sju lærefag. De siste par årene har Orkland kommune som arbeidsgiver sett en tendens til at antall søknader fra lærlinger som tilfredsstiller krav til utdanning og språk har gått ned. Dette står i en viss motsetning til at antall lærlinger totalt sett har gått opp de siste årene i både Trøndelag og resten av landet. Vi ser en økende tendens til at elever som går på helse- og oppvekstfag i større grad velger det studieforberedende løpet i stedet for et lærlingeløp i bedrift. I 2022 er det for første gang også utfordringer med å fylle opp samtlige lærlingeplasser som kommunen tilbyr. Velger vi å ta inn lærlinger som har ekstra oppfølgingsbehov, vil dette kreve mer ressursinnsats fra både stab og faglige ledere ute på tjenestene. Problemstillingen bør dessuten sees i sammenheng med kommunens programsatsing for utenforskap.

Som kommune har vi behov for både fagarbeidere og høyere utdanningsgrupper for å bemanne de kommunale tjenestene. Vi ser derfor utfordringer på sikt hvis denne trenden fortsetter.

Videreutdanning

I enkelte kommunale tjenesteområder er det fremdeles en stor andel ufaglærte. Det er behov for å stimulere ansatte til å ta etterutdanning for å øke andelen faglærte. Samtidig ser vi at behovet for personell med høyere utdanning øker. Høyere krav til tjenestene, innføring av bemanningsnormer og teknologisk utvikling fører til økte kompetansekrav. Innen noen områder er også rekrutteringsgrunnlaget kritisk. Et godt eksempel på dette er sykepleiermangelen.

Rekruttering

I årene som kommer må vi rekruttere betydelig på grunn av turnover og endring i tjenestebehovene. Som kommunal arbeidsgiver ser vi spesielle utfordringer knyttet til følgende grupper:

- Leger
- Sykepleiere/vernepleiere
- Ingeniører og høyskoleutdannede med teknisk fagkrets
- Ledere
- IT-konsulenter
- Kulturskolelærere
- Brannforebyggere

Utfordringene for de enkelte gruppene kan være ulike. Det kan være konkurranse om arbeidskraften med andre kommuner, næringsliv, andre helsetjenester og interkommunale selskaper. For sykepleiere og vernepleiere er det en tillegg utfordring at det utdannes for få hvert år. Som en del av temaplan kompetanse og heltid er lønnspolitikken revidert og det er også igangsatt et arbeid med tanke på profesjonalisering av rekrutteringsprosessen og oppbygging av rekrutteringsfaglig kompetanse for å møte utfordringene.

En annen side av rekrutteringsutfordringen er Orkland kommunes attraktivitet som arbeidsgiver. Det er lite som tyder på at Orkland kommune har et dårlig omdømme i arbeidsmarkedet, men det må likevel jobbes systematisk over tid med de faktorer som kommunen kan påvirke for å øke søkergrunnlaget og motvirke høy turnover. Orkland kommune har per i dag en turnover på 13,3 prosent for faste ansatte. Dette omfatter også ansatte som går over i stillinger i andre kommuner. Kommunens turnover er på linje med landsgjennomsnittet.

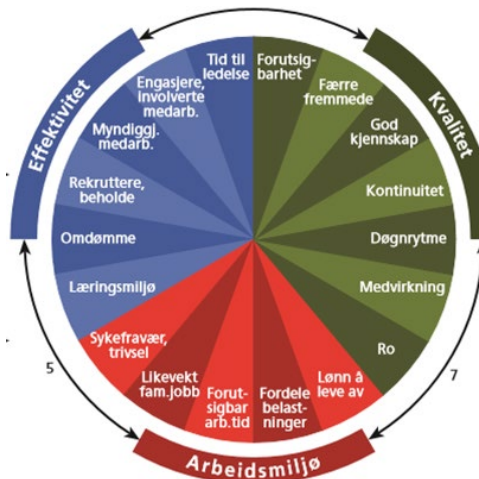
Heltidskultur

Det står i kommunens arbeidsgiverpolitikk at «*hele og faste stillinger er et grunnprinsipp og skal følges opp med tiltak som fremmer heltidskultur*». Dette handler om at arbeidsgiver både skal tilby hele faste stillinger og samtidig arbeide for at ansatte vil jobbe heltid. Som et eksempel kunne vi mobilisert 22 sykepleier-/vernepleierstillinger hvis alle i disse stillingsgruppene hadde jobbet heltid.

Heltidskultur er viktig for å bidra til bedre kvalitet i tjenestene, mer effektiv organisering og et bedre arbeidsmiljø som sikrer høyere nærvær.

Tankegangen er synliggjort i modellen. Den viser forholdet mellom arbeidstid og stillingsstørrelse og effekt på tjenestekvalitet, arbeidsmiljø og effektivitet. (Utdrag fra Moland og Bråten 2012: 60)

Per i dag har ansatte i Orkland kommune en gjennomsnittlig ansettelsesprosent på 82. Av de ansatte jobber 55 prosent heltid. Dette er en liten økning fra 2021. Tallene er noe bedre enn landsgjennomsnittet. Innenfor de enkelte tjenesteområdene varierer det fra cirka 24 prosent heltidsandel innen enkelte helsetjenester. I motsatt ende er det på kommunedirektørens område en heltidsandel på 88 prosent.

Ledelse

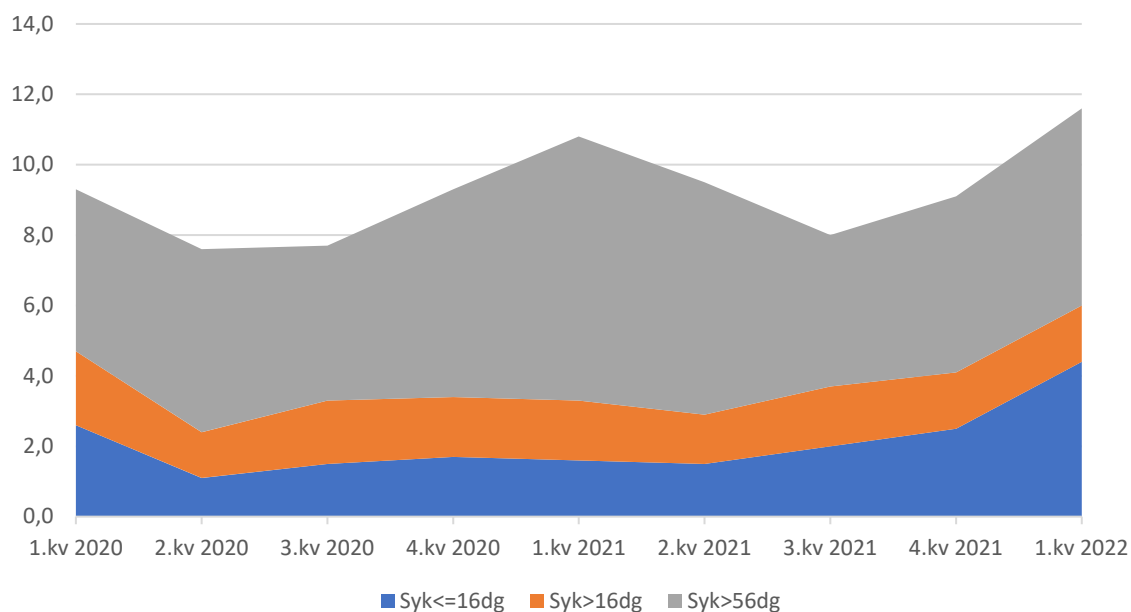
Det er til dels store forskjeller i ledernes rammebetingelser for å utøve god ledelse i organisasjonen. Dette kan knyttes til omfanget av personalansvar, om det jobbes turnus og hvorvidt det er geografisk spredning på tjenesten. Dette må også sees opp mot hva den enkelte leder har av administrative ressurser og stedfortrederfunksjoner. Utfordringene er særlig merkbare på avdelingsledernivået, der det forventes at lederen skal være både leder og fagperson. Rammene for ledelse blir også berørt av økte krav til tjenestene og økte brukerrettigheter.

Samlet sett utgjør disse faktorene et komplekst utfordringsbilde som resulterer i rekrutteringsutfordringer og høy turnover hos avdelingsledere. Innen helsetjenestene har dette vært spesielt merkbart og det er så langt gjort grep for å avlaste lederne på oppgavesiden, samtidig som ledelse av turnustjenester vies ekstra oppmerksomhet i revidert lønnspolitikk.

Sykefravær og uførhet

Sykefraværet i Orkland kommune har over tid ligget høyere enn det målsettingen på 7,7 prosent skulle tilsi. Kommunen ligger også noe over de nasjonale tallene for kommunesektoren for 2021 når vi regner med det legemeldte fraværet. Som følge av koronasmitte har korttidsfraværet opptil 16 dager økt dramatisk det siste halvåret, men vi ser heldigvis at dette har normalisert seg fram mot sommeren 2022.

Totalt sykefravær

Likevel er sykefraværet fremdeles for høyt når vi sammenligner utviklingen med de vedtatte målsettinger. Det høye sykefraværet fører til dårligere tjenester på grunn av mindre kontinuitet i bemanningen. Det fører også til merarbeid for ledere for å få tjenestene til å gå rundt, samt en merbelastning på de ansatte som er på arbeid. Det høye sykefraværet vil også være en potensiell kilde til uførhet.

Uførestatistikken viste ved utgangen av 2021 at 15,1 prosent av alle innbyggere i Orkland går på uføretrygd, mot 11,5 prosent i resten av Trøndelag og 10,7 prosent for hele landet.

Hvis vi forutsetter at uførhetsgraden er den samme i kommuneorganisasjonen som i kommunen totalt, vil summen av sykefravær og uførhet utgjøre nesten en fjerdedel av arbeidskraftpotensialet. I en tid der norsk arbeidsliv sliter med å få rekruttert arbeidskraft innenfor mange yrker i de fleste sektorer er dette et tankekor.

Utfordringsbildet for digitalisering

1. *Hvordan sikre etterlevelse av digitalt førstevalg og at brukerens behov alltid er utgangspunktet for tjenesteutvikling?*
2. *Hvordan kan digitalisering gi enklere og mer effektive arbeidsprosesser for våre ansatte?*
3. *Hvordan sikre at vi har tilstrekkelig kompetanse og digital modenhet hos politikere, ledere, ansatte og brukere av kommunale tjenester?*
4. *Hvordan kan vi bruke digitalisering for å forbedre styringssystem og prosjektstyring?*
5. *Hvordan skal vi jobbe digitalt for å tilfredsstille krav og retningslinjer knyttet til informasjons- og datasikkerhet, personvern, internkontroll, infrastruktur og systemforvaltning?*
6. *Hvordan skal vi tilpasse oss markeds- og teknologiendringene knyttet til å være en god pådriver for mobil- og bredbåndsdekning?*
7. *Hvordan unngå og forebygge digitalt utenforskap?*

Fra den strategiske målsettingen i intensjonsavtalen for kommunesammenslåing om «*Digitalisering for bedre tjenester*», til fagrapport for IT, videre til kommuneplanens samfunnsdel via temaplan digitalisering og digital transformasjon med påfølgende handlingsplan, har det vært en rivende utvikling i Orkland kommune. Her har i høyeste grad ord blitt omsatt til handling. Dette er løft som tidligere kommuner hver for seg ikke hadde klart alene. Dette arbeidet fortsetter inn i ny handlingsplanperiode. Digitalt førstevalg, bedre datagrunnlag for beslutninger og gode systemer er en forutsetning for en økonomisk bærekraftig og utviklingsorientert kommune. Da blir det avgjørende at brukerens behov settes i sentrum for tjenesteutvikling.

Det er et også et stort potensial for å forbedre struktur og systemer knyttet til virksomhets- og prosjektstyring. Dette er en naturlig satsing for å sikre gode, forutsigbare og åpne prosesser med nødvendig tilgang til styringsdata, og som grunnlag for analyser og utvikling.

Det er gledelig å se at satsingen på digitalisering har ført til nye samarbeidsmåter, kompetanseutvikling og tankesett for digitalisering. Kompetanse ble tidlig pekt på som en utfordring og her jobbes det nå systematisk knyttet til modenheitskartlegging av hele organisasjonen. Dette ble supplert av en nyskapende ståstedsvurdering av Orkland kommune i regi av DigiTrøndelag, som fokuserer spesielt på politikernes rolle og ansvar. Gode analyser av resultatene og målrettede tiltak av ståtedskartleggingen og modenheitskartleggingene blir viktige grep for å høyne kompetansen i alle ledd. En spesiell utfordring er å sikre bedre kunnskap og innsikt hos det politiske nivået knyttet til mulighetene og utfordringene innen digitalisering. Det blir også viktig at tjenestene tar et større selvstendig ansvar for digitaliseringsarbeidet, samtidig som dette er godt koordinert med de faglige ressursene innen IT.

Det har vært jobbet intenst med en eskalerende sikkerhetssituasjon i 2020, 2021 og 2022. Orkland kommune følger lojalt opp anbefalingene til Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Da fremtiden er uforutsigbar og foranderlig, handler det i stor grad om å handle proaktivt, bygge kompetanse i alle ledd, ha nødvendig system og strukturer, bygge sikkerhetskultur og kapasitet til å handle raskt når det er nødvendig.

Teknologiutviklingen gjør at markedet og mekanismene knyttet til mobil- og bredbåndsutbyggingen endrer seg. Utbredelsen av 5G gjør at det blir endringer for forutsetningene knyttet til NKOM-midlene¹ som fylkeskommunen forvalter. Dette er en endring som også gir muligheter. Gjennom dialog med operatørene har det blitt løst en rekke problemområder, noe som viser verdien av gode dekningsoversikter og tett samarbeid med markedet. Gjennom etableringen av fond har kommunen kapasitet til å være bidragsyter og partner for kommende NKOM-søknader.

Når det gjelder digitalt utenforskap så leverte kommunen i fjor en omfattende søknad knyttet til nasjonale midler, og det vil bli søkt igjen i år via kulturenheten. Prioriteringene knyttet til at svært få kommuner får tildeling gjør at det må vurderes å kjøre et prosjekt i egen regi, om kommunen heller ikke i år når opp. Det er da naturlig at dette kobles opp mot utenforskapsprogrammet til Orkland kommune.

Kommunikasjon og innbyggerdialog

1. Hvordan skal vi kommunisere for at innbyggere i Orkland har nødvendig informasjon?
2. Hvordan sørger vi for toveis-dialog, som gjør at vi får og bruker tilbakemeldingene?
3. Hvordan og hva kan vi kommunisere for at det skal bli attraktivt for de som vokser opp i kommunen, samt mulige innflyttere, å etablere seg i Orkland?
4. Hvordan skal informasjonstilbudet fra kommunen se ut i framtida? Er det behov for og bærekraftig at Orkland kommune har fire servicekontor med full åpningstid?

Orkland kommune har hatt en sterk og utradisjonell satsing på kommunikasjon og innbyggerdialog. Dette var et avgjørende grep for å håndtere pandemien, og som viste verdien av strategisk kommunikasjon og løpende og god innbyggerdialog. Verdien av dette ble bekreftet av innbyggerundersøkelsen knyttet til pandemien hvor kommunen får stor honnør for sitt kommunikasjonsarbeid. Med en rivende teknologisk utvikling er det naturlig at digitale løsninger blir hovedsatsingen. Dette sikrer også bedre kapasitet til de viktige menneskemøtene, hvor disse er nødvendige, i tråd med kommunens verdigrunnlag og kommuneplanens samfunnsdel. Det blir viktig å holde fast på målsettingen i temaplanen digitalisering om digitalt førstevalg, samtidig som man balanserer dette med tilstrekkelig kapasitet og alternativ for de som har lav digital kompetanse. Dette står også i sammenheng med utfordringsbildet for digitalisering, og utfordringene knyttet til digitalt utenforskap. Analyser av statistikk for våre kanaler viser at vi har uvanlig høy trafikk fra og med unge voksne og til og med de over 65 år. Utfordringen blir i større grad å nå de unge (under 25 år). Her må kompetansetiltak og kanalvalg vurderes for å treffe de unge på deres arena og interessefelt.

Implementeringen av temaplan markedsføring og tilflytting er i gang, men som denne planen dokumenterer er det begrenset hvor stor påvirkning en slik plan har på befolkningsutviklingen. Den overordnede samfunns- og økonomiutviklingen har den sterkeste påvirkningen på befolkningsutviklingen i Orkland. Det er viktig å skape en sammenheng i kommunale tjenester og utviklingsprosjekt, sammen med næringsliv, innbyggere, frivillighet og organisasjonsliv, for å skape moment og tilrettelegging over tid for å gjøre Orkland til et naturlig og attraktivt tilflyttingssted. Ikke minst må vi ikke glemme at de som er unge i Orkland i dag kanskje er den viktigste målgruppen for å sikre livskraftige lokalsamfunn i framtida.

---

¹ Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom) er ei utøvande tilsyns- og forvaltningsmyndigheit for tenester innanfor post og elektronisk kommunikasjon i Noreg.

Orkland kommune har per i dag fire servicekontor. Dette er svært uvanlig for en kommune av vår størrelse. Samtidig ser vi at besøkstallene til servicekontorene er begrenset. Kombinert med satsingen på digitale selvbetjeningsløsninger, en god sentralbordtjeneste og den økonomiske situasjonen, er det naturlig at det gjøres en vurdering av hva tilbudet skal være i framtida.

Det er et betydelig potensial for innsparinger som gjør at disse midlene kan styrke andre kommunale tjenester. Det er derfor naturlig at det startes en prosess hvor det ses på fremtidig struktur for servicekontorene, hvor en differensiering av åpningstider på servicekontorene er et naturlig første skritt. På sikt er det ikke grunnlag for mer enn ett fullservice servicekontor i en kommune av Orklands størrelse. I tråd med alderssammensetningen for avdelingen ser vi at enn slik prosess kan ses i sammenheng med naturlig avgang og alternative arbeidsoppgaver.

Utfordringsbildet for næringsarbeidet

1. *Hvordan kan kommunen tilrettelegge for næring og arbeidsplasser i hele Orkland?*
2. *Hvilken type næring ønsker Orkland å tiltrekke seg fremover?*
3. *Hva skal til for å få flere pendlere som arbeider i Orkland til å bosette seg i Orkland for å øke befolkningsveksten?*
4. *Reiseliv er en viktig satsing for å skape og ivareta arbeidsplasser. Hva skal til for at Orkland skal lykkes som reiselivsdestinasjon og være blant de foretrukne destinasjonene?*
5. *Har vi nok næringsarealer og ligger arealene der vi trenger dem?*
6. *Er den tekniske infrastrukturen på plass? Har vi tilstrekkelig kapasitet på vann, avløp, vei, IT og strøm der hvor næringslivet ønsker å etablere seg?*
7. *Kan Orkland ta en posisjon i det grønne skiftet?*
8. *Hvordan kan Orkland bli mer attraktiv for næringslivet enn andre kommuner?*
9. *Hva er viktigst for Orkland som næringskommune å markere seg på? Hvilke effekter vil det ha?*

Orkland er en stor næringskommune med et variert næringsliv. De største bedriftene er sentrert rundt Orkanger, men også i resten av kommunen er det mange næringsaktører innenfor flere bransjer.

Tilgang på arbeidskraft

Orkland har et variert næringsliv med prosessindustri, næringsmiddelindustri, bygg og anlegg, varehandel og ikke minst industri relatert til landbruk og landbruksutstyr.

I 2021 ble Næringshagen i Orkdalsregionen omgjort til Thams Innovasjon og selskapet har etablert seg på Grønøra. Et av formålene er å bistå med kompetanse og nettverk innenfor lokalt næringsliv og skape synergier på tvers av næringer og skape nye arbeidsplasser. Det ble i 2021 etablert elleve nye foretak med ansatte, mot 143 foretak med ansatte i Trondheim.

Orkland har to videregående skoler både innenfor allmennfag og yrkesfag. I tillegg er Christian Thams fagskole tilknyttet høyere yrkesfaglig utdanning. Tilgang til utdanning i kommunen er god, spesielt innen fagutdanning. Christian Thams fagskole har for eksempel i dag cirka 250 elever. Næringslivet etterspør arbeidskraft med relevant fagutdanning.

Utdanningsnivå i befolkningen

Statistikk til Trøndelag fylkeskommune viser at 34,7 prosent av befolkningen i Trøndelag har universitets- eller høyskoleutdanning. I Orkland viser tilsvarende tall at bare 22,2 prosent har tilsvarende utdanning.

Orkland har langt færre kompetansearbeidsplasser med høyere utdanning enn snittet i Trøndelag. Det blir viktig at kommunen arbeider for å få flere kompetansearbeidsplasser. Det vil kunne gi et bedre grunnlag for ytterligere utvikling av næringslivet i Orkland.

Størst på hytter i Trøndelag

Orkland er Trøndelags største hyttekommune med 4 575 hytter og fritidsboliger. Det gjør Orkland til den åttende største hyttekommunen i Norge. Orkland som regionsenter tiltrekker mye aktivitet innenfor detaljhandel. Etter kommunesammenslåingen har Orkland den syvende største omsetning per innbygger innenfor detaljhandel i Trøndelag med 105 054 kroner. Her ligger det potensial for ytterligere satsing og videreutvikling. I 2021 har detaljhandelen hatt god utvikling. Orkland som regionsenter og handelssenter har blitt styrket gjennom året.

Tilgang på næringsareal

Suksessfaktorene for å tiltrekke ny næring til Orkland er industritradisjonene, nærheten til Trondheim, kompetansen, ledige tomteareal, og kommunal vilje til å skape nye arbeidsplasser.

Norsk Kylling og Isfjord Norway ble etablert i 2020 og 2021 og har alene gitt over 500 arbeidsplasser som igjen har ført til økt tilflytting til Orkland.

Premissene for å tiltrekke seg næringsaktører er ofte styrt av god beliggenhet og aktørenes behov for effektiv betjening av sitt marked. I de senere årene har vi i tillegg sett at fokuset på forhold som samfunnsmessig- og teknisk infrastruktur har blitt sterkere vektlagt i valget av etableringssted.

Det grønne skiftet

Orkland kommune var med i kampen om å tiltrekke seg batterifabrikk til Orkland, men ble ikke valgt. Kommunen kan likevel ha gode muligheter for fremtidige store grønne etableringer. Det forutsetter at det er satt av nok relevant næringsareal i arealplanen, tilstrekkelig tilgang til kraft, med god logistikk som blant annet havnetilgang.

Utfordringen på kort sikt er at kraften ikke er tilgjengelig i regionalnettet ut til næringsområdene. Det medfører at kommunen går glipp av etableringer relatert til kraftkrevende industri på kort sikt. Det er tidligst i 2027 at man har kraft tilgjengelig inn til Grønøra-området, som følge av dagens konsesjonsprosess.

Orkland har muligheter til å ta en posisjon innenfor det grønne skiftet, men er avhengig av store regulerte næringstomter og tilgang til kraft helt inn til industriområdene. Initiativene i kommunens arealplan tilknyttet Norsk Industriutvikling og Thamshavn Næringspark vil kunne legge til rette for store muligheter innenfor det grønne skiftet, og gi mange tusen nye arbeidsplasser på sikt.

Orkland kommune er en kommune hvor «blått møter grønt». Kommunens areal med god tilgang til sjø, sjøbasert næring og grønn omstilling kan gi nye konkurransefortrinn og flere arbeidsplasser.

Kommunens arealdel som skal vedtas i 2022 blir viktig for å ha tilstrekkelig næringsareal både for eksisterende næringsliv og for ny industri. Det er press på næringsareal i tilknytting til Grønøra og sentralt rundt Orkanger.

Næring og arbeidsplasser i hele Orkland

Deler av næringslivet i Orkland opplever at det er mer krevende å drive næringsvirksomhet i distriktet enn i tettsted/by. Utfordringene kan være tilgang på arbeidskompetanse, fraflytting, transporttilbud, avstander og verdi av næringsbygg. Næringslivet i distriktet trekker ofte frem næringsbygg som en utfordring. Bygg er kapitalkrevende, og verdien av bygg varierer stort etter beliggenhet. Det oppleves som tryggere å etablere nye virksomheter i sentrale strøk enn i distriktet. Ulike virkemidler som forsøker å dempe denne forskjellen ser ikke ut til å ha hatt stor effekt i Orkland de seneste årene når det gjelder nyetableringer av næringsvirksomheter i distriktene. Dette er ikke unikt for Orkland, og trolig er det en større sentraliseringstrend som ligger til grunn.

Næringskommune nummer 1

I 2019 gjennomførte kommunen en bred innbyggerundersøkelse, Orklandstemmen, for å få mer informasjon om hva innbyggerne var opptatt av i forbindelse med etableringen av en ny og sammenslått kommune. Over 60 prosent av de spurte mente at den nye kommunen bør markere seg som en næringskommune.

Ifølge Telemarksforskning har de fleste kommunene hatt fokus på følgende for å øke sin attraktivitet:

- Tilgjengelige og attraktive tomter til bolig
- Tilgjengelige og attraktive arealer til næring
- Sentrumsutvikling og skape attraktivitet for bolig, næring, kultur og besøk
- Styrke handel, reiselivsaktiviteter og kultur for å være et interessant besøks- og bosted
- Næringsvennlige kommuner for industribedriftene
- Forankra felles ambisjoner i hver enkelt kommune
- Samarbeid mellom kommunene
- Styrke universitet og være et attraktivt studiested

Å ha et mål om å være næringskommune nummer 1 forplikter, og krever kontinuerlig fokus, smidighet og god samhandling.

Utfordringsbildet for klima, miljø og biologisk mangfold

1. *Hvordan kan vi balansere målet om å være næringskommune nummer 1 og samtidig ivareta FNs bærekraftsmål og internasjonale forpliktelser gjennom Parisavtalen?*
2. *Hvordan kan kommuneorganisasjonen jobbe mer målrettet med bærekraft, og finne gode verktøy for å måle graden av måloppnåelse?*
3. *Hvordan kan vi styrke arbeidet som lokalt forurensningstilsyn? Og hvordan ivaretar vi miljø- og klimaaspektet ved egne anskaffelser for anleggs- og byggeprosjekter både i anleggs- og driftsfasen?*
4. *Orkland har, på grunn av stor industriaktivitet, totalt tre ganger større CO₂-utslipp per innbygger enn resten av Trøndelag. Hvordan kan vi påvirke bedriftene og næringslivet i kommunen til å tenke mer på klima og miljø i sitt arbeid?*
5. *Hvordan skal vi få statlige myndigheter til å ta ansvaret for utfordringene fra gruvevirksomheten på Løkken Verk, som representerer et stort miljø- og sikkerhetsproblem?*

Global oppvarming og tap av biologisk mangfold er blant de største utfordringene som samfunnet står overfor i dag. Konsekvensene av klimaendringene merkes allerede med mer ekstremvær, flom og tørke. Dette er klimautfordringer som også Orkland må være forberedt på.

Internasjonale forpliktelser

Gjennom Parisavtalen har Norge forpliktet seg til å bidra til å holde den globale oppvarmingen godt under to grader sammenlignet med førindustriell tid. Norges klimaforpliktelser er vedtatt gjennom en egen klimalov, der lavutslippssamfunnet er beskrevet. Klimaloven har mål om at utslippene av klimagasser i 2030 skal være minst 50, helst 55 prosent lavere enn i 1990. I 2050 må utslippene av CO₂ være null. Orkland må ta eierskap til de nasjonale og internasjonale målene, og finne ut hvordan vi skal operasjonalisere dem lokalt.

FNs bærekraftsmål

Orkland kommune er næringskommune nummer 1 i Trøndelag. Kommunen har mye industri der flere av bedriftene er kraftkrevende. Vi har også stor energiproduksjon basert på både vann og vind, og produksjonen er nesten like stor som forbruket. Orkland kommune har et sterkt fokus på det grønne skiftet. FNs bærekraftsmål er integrert i kommuneplanens samfunnsdel, og Orkland kommune er aktive i det fylkeskommunale nettverket som arbeider for å styrke bærekraftarbeidet i kommunene. Det er utfordrende å finne ut hvordan kommunene kan omsette bærekraftmålene til noe praktisk, håndterbart og godt målbart som vi kan bruke i våre styringsdokumenter.

Bærekraftarbeidet må ikke bli en teoretisk øvelse som krever stort byråkrati. Satsing på bærekraft vil i mange sammenhenger bety økte kostnader, for eksempel mer lokalprodusert mat og smartere energiløsninger i bygg. Det kan også kreve mye ressurser når vi skal tenke bærekraft i alt vi gjør, for eksempel innkjøp, saksbehandling og byggeprosjekt.

Sirkulærøkonomi og gjenbruk

Gjennom Thamsklyngen bidrar Orkland kommune, sammen med mange bedrifter, til mer bærekraftig verdiskaping og sirkularitet. Innovasjonen skjer gjennom samspill og samarbeid. Via nye forretningsmodeller skal man øke verdiskaping og lønnsomhet, tiltrekke investeringer og nyetableringer i regionen.

Kommunen har satt søkelyset på gjenbruk, også innen egen drift. Gjenbruk av kontormøbler og utstyr ble bevisst gjennomført i kommunesammenslåingen, og nå vurderes et bredere samarbeid gjennom Thamsklyngen. Ved offentlige anskaffelser er vi opptatt av å stille krav om miljøvennlige løsninger.

Miljøfyrtårn og Grønn byggallianse

Miljøfyrtårn er Norges mest brukte sertifikat for virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar. Ordningen er godkjent av myndighetene ved offentlige innkjøp, og godkjent som miljødokumentasjon i anbudskonkurranser. De fleste enheter i Orkland kommune er sertifisert, og gjennom våre krav om Miljøfyrtårn-sertifisering i innkjøp og anskaffelser bidrar vi aktivt til miljøgevinst. En bevisst satsing på Miljøfyrtårn-sertifisering styrker næringslivets konkurranseevne. Til sammen 64 offentlige og private aktører i Orkland er sertifiserte som Miljøfyrtårn.

For å styrke arbeidet vårt med bærekraft i forbindelse med drift av bygg og ved behov for nybygg, har Orkland kommune i 2022 blitt medlem i Grønn byggallianse.

Forurensning

Gruvevirksomheten på Løkken Verk har etterlatt seg store miljøutfordringer som staten har ansvaret for. I produksjonsområdet står en rekke herreløse bygninger og anlegg til nedfalls og utgjør både et miljø- og sikkerhetsproblem. I flere år har det vært avrenning av forurenset gruvevann til vann og bekker, og videre til hovedvassdraget Orkla – en nasjonal lakseelv hvor både atlanterhavslaks og sjøørret lever. Avbøtende tiltak blir gjennomført, men fungerer ikke helt som forutsatt. Kommunen er pådriver overfor staten for å redusere problemene.

Kommunen har ansvar som forurensningstilsyn på flere områder, både innenfor landbruk, byggesak og tekniske tjenester. Vi må satse tyngre på arbeidet med spredte avløp, der de over 3 100 spredte avløpene i kommunen må oppfylle myndighetskrav innen 2027 (senest 2033). Vi har også utfordringer med forurensning på grunn av feilkobling og overløp fra kommunale avløpssystemer flere steder. Det er i tillegg behov for en sterkere satsing for eksempel på arbeid med landbruksforurensning, og oppfølging av kommunens forskrift om avfallsbrenning. Arbeidet som skjer gjennom Orklavassdraget vannområde er viktig for at vann skal oppfylle sin funksjon både for drikkevann, bading og biologisk mangfold.

Naturmangfold

Det er nødvendig med kunnskapsbaserte valg når det gjelder klima, miljø og biologisk mangfold, for at Orkland videreutvikles som en bærekraftig, klima- og miljøvennlig, mangfoldig og attraktiv kommune.

Det er økende fokus på sammenhenger mellom klimakrise og naturkrise (tap av arter og økosystemer). FN-rapporter er tydelige på at dersom dagens ødeleggelser av natur og menneskelig påvirkning av klima fortsetter, blir nesten ingen av FNs bærekraftsmål nådd. KS konkluderer med at kommunene, blant annet som planmyndighet, har en nøkkelrolle i å se og løse disse to utfordringene i sammenheng. Et bedre beslutningsgrunnlag er et viktig virkemiddel for lykkes med det. Orkland fikk i forbindelse med kommuneplanens arealdel kartlagt områder som var aktuelle for arealbruksendringer, og fikk samtidig vurdert kunnskapsgrunnlaget for naturmangfold i kommunen. Store deler av kommunen er lite kartlagt, og det er stort behov for å følge opp dette for at Orkland skal ha et godt og tilgjengelig kunnskapsgrunnlag i årene framover.

Utfordringsbildet for utenforskap

1. Hvordan skal vi jobbe for å hindre utenforskap?

For mange står i utkanten eller utenfor fellesskapet

De fleste som bor og lever i Orkland har trygge og gode liv. Likevel er det for mange også i vår kommune som av forskjellige årsaker står utenfor fellesskapet. Utenforskap defineres og kategoriseres som følger:

Enkeltmennesker eller grupper av mennesker står utenfor samfunnet, på siden av fellesskapet, for eksempel der de ikke deltar i arbeidsliv eller tar utdanning, eller mennesker som mangler språklig eller kulturell tilknytning til samfunnet ellers. Det er altså enkeltmennesker som ikke opplever tilhørighet. Dette gir fire kategorier utenforskap: utenforskap i skole, utenforskap i arbeidslivet, sosialt utenforskap og økonomisk utenforskap.

Viktige årsaker til utenforskap er psykiske helseproblemer, ensomhet, rus- og alkoholproblemer, fattigdom, manglende inkludering, omsorgssvikt, frafall i videregående opplæring, langvarig sykefravær, nedsatt funksjonsevne, mobbing og arbeidsledighet. Utenforskap kan ramme alle aldergrupper. Prisen for utenforskap er høy, både for den enkelte og samfunnet. Årsakssammenhengene er ofte sammensatte.

Vi kjenner hvilke faktorer som motvirker utenforskap, for eksempel trygg relasjon til en voksen i barnehage eller skole, tidlig identifisering og intervensjoner i familier med barn i risikogrupper. Vi kjenner også faktorene som hindrer oss i å lykkes: mangel på tidlig innsats, svak samhandling, gode tiltak som implementeres for dårlig, motstridende styringssignaler og profesjonskamper.

Høy andel uføre i Orkland

Utfordringsbildet for Orkland viser at vi har en høy andel unge uføre og at vi har lavere gjennomføringsgrad for videregående opplæring enn landssnittet. Som alle andre kommuner har Orkland utfordringer med mobbeproblematikk. Utfordringen var til stede i alle de fire kommunene som ble til Orkland kommune fra 2020, og det er iverksatt tiltak for å motvirke mobbing. Vi har tillit til at noen av tiltakene vil virke, men tilnærmingen til denne utfordringen bærer preg av manglende evaluering, samordning og koordinering. Det er behov for å iverksette mer målrettet innsats. Kommunen har satt i gang en tverrfaglig og bred programsatsing mot utenforskap. Dette er et langsiktig, koordinert, målrettet, tverrfaglig og helhetlig arbeid rettet mot ulike typer utenforskap.

Ikke nok å tenke bare kommunale tjenester

Fire mål er viktige i planlegging av sosialt bærekraftige lokalsamfunn:

- Innbyggerne har god tillit til samfunnet og hverandre
- Innbyggerne har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø
- Innbyggerne føler at de hører til
- Innbyggerne opplever trygghet

Som kommune er vi i en fase der noen sentrale føringer også vil påvirke arbeidet vårt med utenforskap i definerte risikogrupper. Eksempel på dette er barnevernsreformen, rusreformen, kompetanseløftet for inkluderende praksis i skoler og barnehager og revidering av veilederen Sammen mot mestring. Når slike føringer er i bevegelse har fagmiljøene en tendens til å få skylapper,

og vi kan oppleve at vi har nok med å fokusere på endringer som angår våre tjenester. Vi kan dermed miste den helhetlige forståelsen som skulle vært den røde tråden gjennom all tjenesteutvikling.

For å føre oss i retning av et mer bærekraftig samfunn må vi som samfunnsbygger jobbe på lag med både frivillighet, næringsliv og innbyggere for å skape felles forståelse for hvem som er i risikogrupperne og hvordan vi kan jobbe med dette. Et viktig begrep for oss er robuste barn. Det krever særlig oppmerksomhet på barn og familier, eller grupper med «oppnopning» av risikofaktorer. Det krever kompetanse og at vi måler hvilken effekt tiltakene våre har.

Kommunen skal ikke drive sine tjenester isolert fra omverdenen. Vi må samskape med innbyggerne i Orkland, få de frivillige organisasjonene på banen og mobilisere nabolag til å ta del i arbeidet.

Utfordringsbildet for samfunnssikkerhet og beredskap

1. *Hvordan vil krigen i Ukraina utvikle seg og påvirke oss videre?*
2. *Hvordan håndterer vi en økt trussel mot IT-systemer på alle nivå, utfall av livsviktige styringssystemer er en åpenbar risiko?*
3. *Hvordan møter vi et økt intervall på kritiske naturhendelser i et mer alvorlig klimarisikobilde?*
4. *Hvordan sikre tilbudet innen psykososialt kriseteam?*
5. *Hvordan følge opp den helhetlige risiko- og sårbarhetsanalysen (ROS) i kommunen?*

Krigen i Ukraina

Den generelle usikkerheten rundt krigen i Ukraina er bekymringsfull. Selvsagt mest for de som er direkte berørt, men også for hvordan den påvirker oss. Det er knyttet stor usikkerhet rundt hvordan krigens utvikling blir. For kommunen har det ført til bosetting av et historisk høyt antall flyktninger. Hva som forventes av kommunen videre er ikke klart. Kommunen er villig til å stille opp også i 2023, hvis staten anmoder om ytterligere bosetting av flyktninger fra Ukraina.

IT-sikkerhet

Kommunens IT-systemer, sammen med systemene i de øvrige private og offentlige virksomhetene, er en kritisk faktor i tjeneste- og vareproduksjonen. Systemene er under stadige angrep fra ulike aktører. Alt fra enkeltpersoner til stater kan ha en interesse i å skade eller sette systemer ut av spill. Kommunen må ha ekstra søkelys på sikkerheten i systemene, men også ha manuelle reservesystemer.

Naturhendelser

Med ekstremværet Gyda friskt i minne, vil økt hyppighet av ekstremvær utgjøre en vesentlig risiko. Flom, skred og styrtregn er allerede relativt hyppige hendelser, som antas å opptre oftere og med økt styrke fremover. Samtidig bidrar klimaendringene til større uforutsigbarhet, både når det gjelder omfang, hyppighet og hvor de inntreffer. Kunnskapen om klimaendringene må brukes av ulike aktører både i forebyggende arbeid, beredskap og krisehåndtering. Et systematisk arbeid knyttet til klimarisiko og naturhendelser bidrar til bedre motstandsdyktighet.

Kommunen må ha fokus på klimatiltak, kartlegging og forebyggende arbeid, slik at faren for alvorlige hendelser reduseres. Ved utbygging i nye områder må det sørges for god kartlegging av vannveier og grunnforhold. Klimatilpassing krever bredt tverrfaglig samarbeid mellom enhetene som jobber med vannforvaltning, for å sikre at kommunen ivaretar sine forpliktelser.

Psykososialt kriseteam

Kommunens psykososiale kriseteam er et viktig tilbud til personer i krise. Teamet er en del av kommunens beredskap og er opprettet for å gi omsorg og støtte i den første tiden etter at en ulykke, krise eller katastrofe har inntruffet. Teamet har en viktig oppgave når krisen rammer og kommunen må sørge for at tilstrekkelig bemanning og kompetanse er på plass.

Risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyse)

Ny helhetlig ROS-analyse for Orkland er vedtatt med et titalls scenarier innen samfunnssikkerhet og beredskap. Analysen har synliggjort noe av det som kan skje i kommunen. Et femtitalls tiltak er synliggjort. Tiltakene har som målsetting å redusere risikoen for at en hendelse oppstår og minimalisere konsekvensene av en hendelse som har skjedd. Fremover må de ulike forslagene til tiltak i analysen kvalitetssikres og kvitteres ut. Kommunen øver jevnlig på hendelser som kan oppstå. Risikoanalyser og beredskapsplaner oppdateres fortløpende, med tre fokusområder: Hva frykter vi kan skje? Hva gjøres for å unngå at det skjer? Og hva gjøres hvis det skjer?

Utfordringsbildet for kultur og idrett

Strategiske utfordringer

De kommunene som nå er Orkland har alle hatt en aktiv frivillig sektor, med et mangfold av organisasjoner innenfor kultur, idrett og frivilligområdet. Det er gjennomført flere store anleggsprosjekter innenfor idretten, og det har vært mange store og mindre kulturarrangementer i regi av frivilligheten. Vi ser nå at det foregår en betydelig utvikling knyttet til kulturaktivitet som næring, og at mange større kulturaktiviteter krever samhandling mellom profesjonelle aktører og frivillig kulturliv.

Orkland som kultur og frivillighetskommune:

- Hva skal Orkland kommune være ekstra god på innenfor kultur/idrett/frivilligfeltet, og hvordan skal vi jobbe strategisk for å nå dette målet?

Orkland som samarbeidskommune – kulturelt entreprenørskap:

- Hvordan skal Orkland kommune satse fremover knyttet til samhandling og samskaping med frivillig idretts- og kulturliv, og næringsaktører innenfor kultur og reiseliv?

Orkland kommune har vært opptatt av å være i dialog med innbyggerne i sammenslåingsprosessen, og i de planprosessene som har blitt gjennomført etter sammenslåingen. Det foregår også et kontinuerlig arbeid for å utvikle og forbedre de kommunale tjenestetilbudene i Orkland. Det er veldig viktig å få innspill fra innbyggerne, og med Orkland ungdomsråd har kommunen fått et godt verktøy for å ha god dialog med ungdomsgruppen. I tillegg har Orkland gjennomført flere digitale undersøkelser som også kan tilpasses for bruk mot ungdomsgruppen. Det kommer også stadige innspill på hvilke tilbud som burde vært etablert for ungdomsgruppen på ulike steder i Orkland, og det er behov for å komme i direkte dialog med ungdomsgruppen for å få nødvendige tilbakemeldinger direkte fra målgruppen.

- Hvordan sikrer vi en bedre ungdomsmedvirkning i planprosesser som gjennomføres i kommunen?
- Hvordan bruke «ungdommenes stemme» systematisk for å utvikle barn og unges oppvekstmiljø?

Strukturelle utfordringer

Enheten Kultur og idrett har videreført desentraliserte tjenestetilbud i tråd med intensjonsavtalen, og har samme tjenestestruktur i Orkland som det var i tidligere kommuner. På Krokstadøra har bibliotek og frivilligsentral blitt samlokalisert, men det er et potensiale for å skape en bedre kollegial samhandling og en mer samlet publikumstjeneste hvis alle tjenestene som tilbys på kommunehuset samles på et mindre areal, samt at antallet åpningsdager endres slik at flere er på jobb samtidig.

Lokasjoner for tjenesteproduksjon:

- Er det klokt å vurdere å samle kommunal tjenesteproduksjon på kommunehuset på Krokstadøra på samme areal/færre dager for å få et kollegialt miljø og en mer robust publikumstjeneste?

Orkland kulturskole driver sin tjeneste i skolebygg rundt omkring i Orkland. I utredningen av et nytt kulturhus i Orkland ble det avklart at spesialrom for kulturskoleundervisning (band, dans kunst, slagverk, administrasjon, arbeidsrom for ansatte og så videre) burde lokaliseres til kulturhuset. Orkanger ungdomsskole er hovedbasen for kulturskolen, og ungdomsskolen sliter med arealknapphet til egen tjeneste. De eneste spesialrommene som er bygget for musikkaktivitet i Orkland ligger i Orkdal vidaregåande skole sine lokaler, og Orkland kommune bør jobbe for å finne

løsninger som gjør at disse arealene ikke ombygges til ordinære klasserom hvis vi ønsker at musikklinja skal kunne startes opp igjen senere.

- Skal Orkland kommune gå i dialog med Orkdal vidaregåande skole med formål å sikre at de spesialrommene som musikklinja i dag disponerer blir videreført som spesialrom for musikkaktivitet?
- Burde kulturskolen fått tilgang på disse arealene etter hvert som de blir tilgjengelige på grunn av nedbyggingen av musikklinja på Orkdal vidaregåande skole?

Flere av enhetens tjenestetilbud er aktiviteter som innbyggerne i Orkland må ta i bruk for at de skal opprettholdes over tid. Dette gjelder blant annet undervisningstilbud i kulturskolen. Over tid kan det bli behov for å gjøre endringer i lokal tjenesteproduksjon som kan medføre at for eksempel et undervisningstilbud som nesten ikke etterspørres på ett område i Orkland må flyttes til et sted det er etterspørsel/venteliste. En slik flytting vil ikke være en konsekvens av kommunesammenslåingen, men en konsekvens av at innbyggernes behov er endret.

- Hvordan skape forståelse for at desentraliserte tjenestetilbud blir flyttet, hvis utviklingen i innbyggernes bruk gjør at tjenesten ikke lenger brukes i tilstrekkelig grad?

Ved etablering av Orkland ble det for enheten kultur og idrett avklart at vi ikke hadde kulturarvfaglig kompetanse i enheten. Det er ikke avsatt budsjettmidler til en slik stilling. Både enhetene kultur og idrett og plan og byggesak hadde hatt stor interesse i en slik fagstilling.

- Skal Orkland ha et mål om å ha formell fagkompetanse i form av for eksempel kulturvernrådsgiver, og skal eksisterende avtale med Museene i Sør-Trøndelag (MiST) om delfinansiering av regionhistorikerstillingen videreføres eller avvikles?

Konkrete utfordringer

Nils Arne Eggen Arena er under planlegging, og Orkland kommune må ta stilling til kommunens deltakelse i prosjektet.

- Hvilken ambisjon har Orkland kommune når det gjelder praktisk deltakelse i realisering av prosjektet, og hvordan skal nødvendig kommunalt tilskudd finansieres?
- Hvilke synergier og utfordringer vil etableringen av Nils Arne Eggen Arena gi?

Orkland kommune får svært mange tilskuddssøknader innenfor kulturfeltet gjennom hele året. Flere av disse søknadene omhandler store tilskuddsbeløp, og alle søknadene behandles politisk. Ved omlegging av politisk styringssystem etter neste kommunevalg bør det avklares om dagens praksis skal videreføres og om det skal etableres andre måter å avklare tilskuddssøknader på.

- Skal det avsettes kommunal økonomi/fond for å imøtekomme tilskuddssøknader raskt, eller bør kommunen stille større krav til langsiktig planlegging, også for innspill fra frivilligheten ved for eksempel innføre å en eller få søknadsfrister gjennom året?
- Skal Orkland kommune avsette søkbare fondsmidler til store kulturproduksjoner/festivaler/kultursatsinger som krever finansiering over flere budsjettår, eller større beløp enn det er rom for i vedtatt budsjett?
- Skal behandling av tilskuddssøknader behandles administrativt i stedet for politisk, og i tilfelle hvilke kriterier skal ligge til grunn for behandlingen?

I budsjettet for 2022-2025 ble det avsatt kommunale midler til at Kirkens bymisjon kan videreføre driften av Skattkammeret på Orkanger. Orkland har utlånsentralen BUA Meldal, og har nå fått tilskuddsmidler fra Bufdir til å etablere BUA i Lensvik. Gratisbutikken til Orkdal Sanitetsforening på Orkanger har vært et viktig gratistilbud i flere år, og i forbindelse med flyktningestrømmen fra Ukraina har Gratisbutikken på Orkanger vært viktig både for å utstyre boliger og for å utstyre flytninger med klær og andre nødvendigheter. Det har også blitt etablert tilsvarende gratisbutikk på Krokstadøra.

- Kan vi finne samarbeidsløsninger som gjør at slike tjenester blir enda mer tilgjengelige, for eksempel i et samarbeid med andre kommunale tjenester og frivilligheten?
- Skal Orkland kommune bidra økonomisk inn i gratisbutikker for å legge til rette for fortsatt videreføring av slike tilbud?

Etter at samfunnet åpnet etter koronapandemien, har bruken av ordningen Trygt hjem for 50 lappen økt kraftig. Det er Trøndelag fylkeskommune som setter minstekravene for ordningen og fordeler tilskudd til kommunene i Trøndelag. Orkland kommune får cirka 70 000 kroner i året i tilskudd. Orkland må stille med en kommunal egenandel tilsvarende 30 000 i egenfinansiering. I 2020 og 2021 har bruken av tjenesten balansert med avsatt budsjett. I 2022 var både kommunal egenfinansiering og fylkeskommunalt tilskudd brukt opp før sommerferien.

- Skal vi prioritere midler til ordningen og videreføre dagens regler, eller skal vi redusere ordningen slik at færre bruker tilbudet, begrense reiseavstander, innskrenke alder eller fjerne tilbudet?

Trøndelag fylkeskommune vedtok før sommerferien å innføre gratis utleie av fylkeskommunale idrettshaller til treningsaktivitet for barn og unge. I Orkland er Sondrehallen og Meldalshallen fylkeskommunale idrettshaller. Orkland har ulike leiebetingelser for idrettsaktivitet for barn og ungdom i de kommunale idrettshallene i Lensvik og Orklahallen.

- Skal Orkland kommune innføre gratis utleie av treningstid i kommunale idrettshaller etter modell fra fylkestingets vedtak for fylkeskommunale idrettshaller?
- Hvordan skal en eventuell omlegging finansieres?

Kommunestyret vedtok å inngå samarbeidsavtale mellom Orkland kommune, Thampaviljongen støtteforening og Bårdshaug Herregård AS før sommerferien, men avventet avklaring av økonomiske endringer til budsjett/handlingsplanprosessen. Eventuelle økte økonomiske kostnader må finansieres.

- Skal Orkland kommune bidra med et årlig tilskudd på 100 000 kroner for at det skal opprettholdes et tilbud om fast åpningstid og omvisninger gjennom turistsesongen?
- Hvilke økte kostnader vil tekniske tjenester få som konsekvens av endringen i driftsstruktur?

Utfordringsbildet for oppvekst

Felles utfordringer for oppvekst:

1. Hvordan skal kommunen imøtekomme økte nasjonale krav knyttet til tidlig innsats, forebygging og inkludering?
2. Hvordan skal kommunen imøtekomme utvidet juridisk og økonomisk ansvar som følge av nye nasjonale krav?
3. Hvor mye vil ettervirkninger pandemien har hatt på barn og unge kreve av kommunal oppfølging?

Felles for oppvekst

Nasjonale reformer, ordninger og lovendringer

Barnevernsreformen trådte i kraft 1. januar 2022. Den flytter mer ansvar fra stat til kommune på barnevernsområdet. Reformen skal bidra til å styrke det forebyggende arbeidet og tidlig innsats. For å nå målene i reformen kreves endring i hele oppvekstsektoren. Derfor blir barnevernsreformen omtalt som *oppvekstreformen*. Reformen gir kommunene et større økonomisk ansvar for fosterhjems- og institusjonsplasseringer.

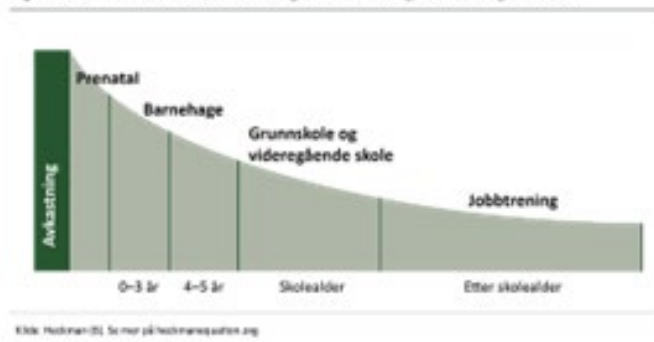
Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis er en oppfølging av Meld. St 6 *Tett på - tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Målet med ordningen er at alle kommuner, fylkeskommuner, barnehage- og skoleeiere skal ha tilstrekkelig kompetanse tett på barna og elevene for å kunne forebygge, fange opp og gi et inkluderende og tilpasset pedagogisk tilbud til alle, inkludert barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging. Kommunene får et økt oppfølgingsansvar, mens oppgavene til Statped (statlige spesialpedagogiske støttetjenester) blir tydeligere og mer spisset for barn med varige og omfattende behov.

Den nye integreringsloven trådte i kraft 1. januar 2021. Målet med den nye loven er at flere skal få formell utdanning og kompetanse. Den stiller høyere krav til individuell tilpasning. Likeverdighet i kvaliteten på innholdet i introduksjonsprogrammet sikres blant annet gjennom obligatorisk innhold for alle deltakere. Elementene «*Livsmestring i et nytt land*», og «*Foreldreveiledning for deltakere som har eller får barn*» er obligatorisk, i tillegg til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, og arbeids- eller utdanningsrettede elementer.

Kommunens egne mål

Orkland kommune har som mål å forebygge utenforskap og bidra til robuste ungdommer som mestrer livene sine. Det skal vi gjøre gjennom tidlig innsats og bedre tverrfaglig samhandling innen helse-, oppvekst- og familietjenestene. Jo tidligere riktige hjelpetiltak settes inn, desto større effekt har tiltakene, jamfør Heckmans kurve (*se figur*). Det betyr at det vil lønne seg å bruke ressurser på små barn og familier som trenger det, for å unngå at vi får store samfunnsøkonomiske kostnader på sikt.

Figur 1. Heckman-kurven: Økonomisk gevinst av læringstiltak i tidlig barndom

Hva er situasjonen i Orkland kommune?

Orkland kommune har en større andel ungdommer som ikke fullfører videregående opplæring og en større andel unge uføre enn ellers i landet. Det er betydelige risikofaktorer for utenforskap.

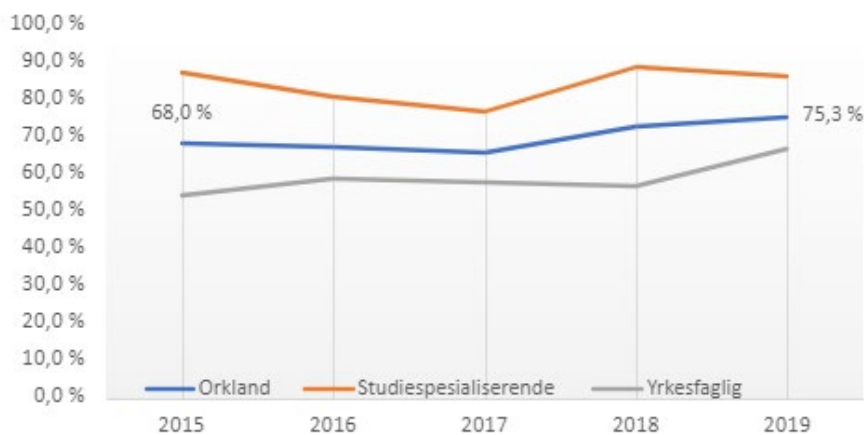
Resultater - gjennomføring videregående opplæring

Utviklingen fra 2015-2019 år for Orklandkommunene viser at det er en større andel elever som fullfører videregående opplæring i løpet av fem år. I 2015 var andelen 68 prosent, mens i 2019 var andelen 75,3 prosent.

Det er en større andel, 86,2 prosent, som fullfører videregående opplæring i studiespesialiserende utdanningsprogrammer, mens 66,9 prosent av elevene på yrkesfaglige utdanningsprogrammer fullfører i løpet av fem år.

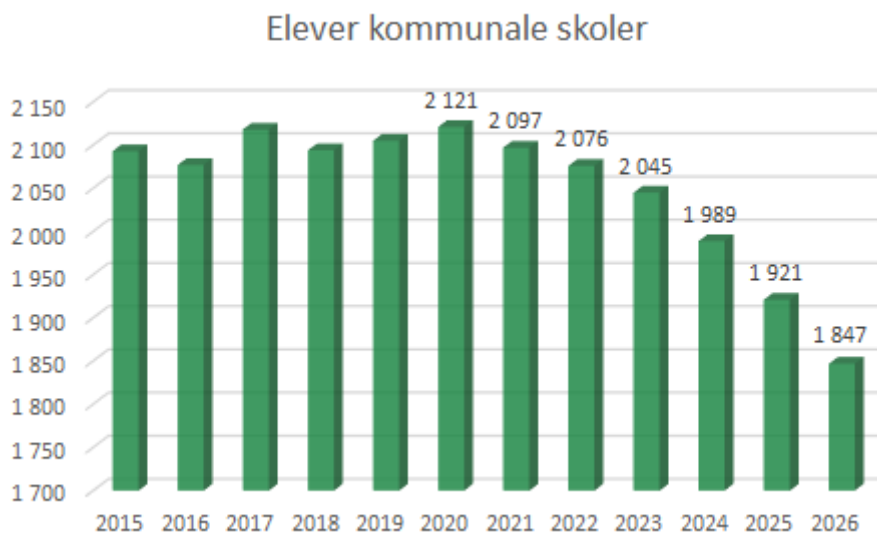
Det har nylig kommet oppdaterte nasjonale tall. De viser at totalt 79,6 prosent fullfører videregående opplæring på landsbasis. Tallene for studiespesialisering og yrkesfag er henholdsvis 89,1 prosent og 68,3 prosent. Dette viser at Orkland kommune ligger under landsgjennomsnittet i gjennomføringsgrad for begge studieretninger. De siste tallene for Orkland kommune er ennå ikke klar (juni 2021).

Fullført i løpet av 5 år

Barnehagene melder om at flere familier trenger hjelp enn tidligere. Skolene ser med bekymring på at det er flere elever som krever tettere oppfølging. Hjelpetjenestene merker økt antall henvendelser både fra skoler og familier og flere saker med høyere alvorlighetsgrad enn før. Det er usikkert hvorvidt denne tendensen skyldes ettervirkninger av koronapandemien eller andre årsaker. Det er uansett behov for å satse ytterligere på forebyggende arbeid og tidlig innsats enn vi gjør i dag for at kommunen skal oppnå egne målsettinger og imøtekomme nasjonale krav.

Elevtallsutvikling

Prognosene viser fortsatt at elevtallet i de kommunale skolene skal gå ned med 274 elever fra 2020 til 2026. Prognosen viser tall på barn som bor i kommunen i dag, eventuelle tilflyttere vil komme i tillegg.

Hvilke utfordringer gir nye nasjonale krav, kommunens egne målsettinger og utfordringsbilde?

Hva dette krever av alle tjenester med tanke på kompetanse og rekruttering, tidlig innsats, tverrfaglig samhandling og dimensjonering av tjenestene har vært og vil fortsatt være den viktigste utfordringen for oppvekstfeltet i årene som kommer. Det vil bli stilt stadig høyere krav til faglig kvalitet og forvaltningspraksis.

Elevtallsnedgang vil kunne bidra til å redusere statlige overføringer til kommunen. Det kan igjen bety at Orkland kommune får færre ansatte i både skoler og barnehager. Selv om det ikke er en direkte sammenheng mellom antall ansatte og kvalitet i skoler og barnehage, vil det få en betydning for tilbudet som gis. Spesielt gjelder det for hvordan vi greier å ivareta kvaliteten på den tidlige innsatsen som vi vet er viktig for å forhindre utenforskap. Et stramt budsjett gir mindre muligheter for tidlig innsats og den tette oppfølgingen som kreves for å forebygge utenforskap. Det vil bli en utfordring å rekruttere og beholde kompetanse.

Knapphet og nedbemanning i skoler og barnehager fører til økt trykk på hjelpetjenestene. Det tvinger hjelpetjenestene til å bruke ressurser på saker som skoler og barnehager burde løst selv, og forhindrer ressursinnsats på tidlig og forebyggende innsats. Hjelpetjenestene blir presset til å bruke ressurser på å kjøpe dyre tjenester fordi de ikke har kapasitet til å følge opp saker selv. I tillegg kan et stort avvik mellom krav som stilles og ressurstilgang føre til frustrasjon og slitasje blant ansatte, som igjen kan føre til sykefravær.

Skoler og barnehager må samarbeide med både hjem og hjelpetjenester til det beste for det enkelte barnet som trenger hjelp. Enheten integrering må samarbeide med skoler, barnehager og hjelpetjenester for både barn og voksne for å oppfylle kravene som stilles i integreringsloven. Tverrfaglig samarbeid er riktig og viktig for å forhindre utenforskap. Samtidig er tverrfaglig samarbeid ressurskrevende i form av individuell oppfølging i hverdagen, møter og dokumentasjon. På lik linje med tidlig innsats, forutsetter tverrfaglig samarbeid en ressursinnsats.

Nye krav og stramme økonomiske rammer forutsetter et godt grunnlag for innsatsstyring. Ut fra data må det vurderes om tjenestene jobber riktig eller om ressursene må dreies slik at de brukes der det er størst behov og der de har størst effekt. Det kreves at oppvekst som område har en felles tolkning og vurdering av tilstanden i befolkningen ut fra *kunnskapskilder*. Det foreligger per i dag flere kunnskapskilder som beskriver ulike utfordringsbilder (risikofaktorer) knyttet til barn og ungdom nasjonalt, men også lokalt for Orkland kommune. I tillegg må vi sørge for at vi selv registrerer og måler det vi ønsker informasjon om.

Økte faglige, økonomiske og juridiske krav til kommunene, i kombinasjon med strammere økonomi, vil gjøre det nødvendig å se på tjenestestruktur i sammenheng med demografiutvikling for at enhetene skal ha en forsvarlig økonomi. Med struktur menes antall enheter, kretsgrenser, åpningstider, opptak og tjenestetilbud for øvrig.

Barnehage, skole og SFO

For å kunne si noe om kapasitetsbehov innenfor barnehageområdet benyttes SSB sine prognoser, samt informasjon som innhentes fra helsestasjonen. Prognoser fra helsestasjonen tilsier 176 fødte i 2022. Da er ikke tilflyttere og de som går til privat jordmor medregnet. Prognosen fra SSB sier 160 fødte. Våren 2022 var det 879 barn i barnehagene. Disse barna utgjorde 856 barnehageplasser til sammen. Prognosene tilsier at kapasitetsbehovet for våren 2023 er 864 plasser før den i 2026 vil være 853 plasser.

	Vår	Høst
2023	864	847
2024	858	837
2025	847	843
2026	853	850

Antall fødte sammenlignet med SSBs prognose

	2022 prog- nose	2021 mod	2020 mod	2019 mod	2018 mod	2017 mod	2016 mod
Orkland - SSB-prognose	160	156	158	142	168	184	179
Orkdal	136	121	110	114	109	126	118
Meldal	27	32	32	27	41	35	40
Agdenes	8	16	7	6	17	20	17
Snillfjord	5	5	2	2	4	4	5
	176	174	151	149	171	185	180

Rullerende og supplerende opptak

Orkland kommune har et raust opptakssystem for å kunne tilby familier barnehageplass. Rullerende og supplerende opptak gjør at barnehagene må være forberedt på å ta imot nye barn kontinuerlig gjennom barnehageåret. Tilflyttere har ifølge vedtektene rett på barnehageplass innen tre måneder uansett når de kommer. Nasjonale bemanningsnormer stiller krav til bemanningstetthet, og kommunens opptakssystem gjør at barnehagene jevnlig har behov for å rekruttere.

Barnehagebudsjettene er stramme, og det er ikke rom for å ha flere ansatte enn hva barnetallet tilsier til enhver tid. Samtidig har det vist seg at det er vanskelig å rekruttere ansatte med riktig kompetanse på andre tidspunkt enn våren før nytt barnehageår. I 2022 måtte det bevilges ekstra midler for å kunne håndtere forventet supplerende opptak i barnehageåret 2022-2023.

Fysisk kapasitet

Både fødselstall og tilflytting har vært høyere enn forventet i 2021 og så langt i 2022. I tillegg er en privat barnehage nedlagt. Totalt sett er det ledig fysisk kapasitet i Orklandsbarnehagene, men innsøkingen er størst i sentrumsnære områder. Det utfordrer fysisk kapasitet i barnehagene i tidligere Orkdal, og flere av disse er fulle ved hovedopptak i 2022.

Skolebruksplanen trekker spesielt fram Orkanger barneskole, Orkanger ungdomsskole og Årlivoll skole som skoler med fysiske utfordringer. Det er kjent at Orkanger ungdomsskole har en forbigående vekst fram mot 2023. Dette er planlagt løst med paviljong med fire klasserom som muliggjør firedeling av kullene, mot normal en tredeling. Paviljongen vil stå i seks år, og vil kunne løse plassutfordringer i de årene det er behov for å dele trinn i fire i stedet for tre.

Tabell over elevtallsutvikling Orkanger ungdomsskole

Trinn	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
8. trinn	109	107	72	85	92	98	83	69	72	61
9. trinn	101	109	107	72	85	92	98	83	69	72
10. trinn	84	101	109	107	72	85	92	98	83	69
Totalt	294	317	288	264	249	275	273	250	224	202

En veileder til opplæringslovens § 9a-2 med forskrift anbefaler klasserom med minst to kvadratmeter per elev når man har tilleggsarealer i nærhet til klasserommet.

Klasserommene på Orkanger ungdomsskole er fra 45 til 65 kvadratmeter store. Det tilsvarer plass til gruppestørrelser på 23 til 32 elever. Av pedagogiske grunner vurderes gruppestørrelser rundt 30 elever å være maks antall. Det vil si at det vil være grunnlag for å dele et kull på fire grupper når kullet overstiger 90 elever.

Orkanger barneskole har normalt to grupper per trinn, og klasserom som rommer cirka 20 elever. Spesielt i skoleåret 2020-2021 opplevde skolen økt tilflytting, og det bidro til å utfordre klasseromkapasitet på enkelte trinn. I 2023 er det tre trinn som har mer enn 45 elever. Prognosene tilsier imidlertid at kullene på første trinn stort sett vil være under 40 barn framover, og det er klasserommene store nok til å håndtere.

Tabell over elevtallsutvikling Orkanger barneskole

Trinn	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1. trinn	53	48	35	30	45	46	46	40	39	36	45	35
2. trinn	34	53	47	35	33	49	49	46	40	39	36	45
3. trinn	36	41	51	46	34	37	48	50	46	40	39	36
4. trinn	51	38	42	52	47	35	37	48	50	46	40	39
5. trinn	41	51	38	43	54	53	38	40	48	50	46	40
6. trinn	37	44	51	40	48	57	55	40	40	48	50	46
7. trinn	44	38	45	51	41	49	55	56	40	40	48	50
Totalt	296	313	309	297	302	326	328	320	303	299	304	291

Tabellene viser tall på elever som allerede bor i Orkland og i Orkanger krets. Så vil tilflytting og fraflytting avgjøre hvor store kullene blir i årene som kommer. Statistikk over befolkningsutvikling fra 2001 viser at det er tidligere Orkdal som har befolkningsvekst. Det gjelder både tilflytting til kommunen og intern flytting. Uansett hvilken vekst man regner med i framtiden, er det sannsynlig at det er dette området av kommunen som fortsatt vil ha vekst og at det er her skole- og barnehagekapasitet må være størst.

Både Orkanger barneskole og Årlivoll skole har store behov for oppgradering. Orkanger barneskole er en gammel skole som har stort etterslep på vedlikehold, samtidig som skolebygningen anses som lite fleksibel med tanke på dagens skoledrift. Blant annet pekes det på mangel på disponible rom. I tillegg har skolen en utfordring med å imøtekomme krav til universell utforming.

Fra barnehagebruksplanen trekkes Orkanger barnehage (Bekkfaret) fram som en barnehage med betydelige oppgraderingsbehov.

Barne- og familietjenesten

Barne- og familietjenesten har økt antall henvendelser, og spesielt hos familiesenteret. Av oversikten i *tabell 1* går det fram at antall henvendelser har økt med cirka 30 prosent fra 2020 til 2021. Fra 2019 til 2021 er økningen på hele 94 prosent. Kommunesammenslåingen har naturligvis størst betydning for den store økningen. Av *tabell 2* går det fram at det er en økning i antall henvendelser i alle tidligere kommuner fra 2020 til 2021. Familiesenteret har samme kapasitet i dag som de hadde før kommunesammenslåingen.

Tabell 1: Familiesenteret – antall henvendelser

Aldersfordeling	2018	2019	2020	2021	2022
0-6	30	31	40		
7-18	74	96	152		
Totalt	104	127	192	247	d.d.: 120

Tabell 2: Fordeling av henvendelser internt i kommunen

År	Orkdal	Meldal	Agdenes	Snillfjord	Totalt
2020	146	35	6	5	192
2021	175	50	16	6	247
2022					

Det er ønskelig at familiesenteret skal være et lavterskeltilbud for familier i Orkland. Med den store økningen i antall henvendelser blir det imidlertid ofte flere ukers ventetid og mindre mulighet for å

følge saker tett. Det samme rapporteres fra helsestasjonen, der et barn som ber skolehelsetjenesten om hjelp gjerne må vente i tre til fire uker for å få en konsultasjon.

Barnevernet har relativt stabilt antall saker, men rapporterer om økt alvorlighetsgrad i sakene. Ofte krever disse sakene større ressursinnsats i form av tett oppfølging og kompetanse. Når barnevernstjenesten ikke har kapasitet til å følge opp sakene selv, blir det kjøpt dyre statlige tiltak. Det er ønskelig at den kommunale barnevernstjenesten i større grad kan utføre tiltakene selv framfor å kjøpe tjenester. Barnverntjenesten ligger under bemanningsnormen i Trøndelag fylke, målt i antall fagstillinger per 1 000 innbyggere.

PPT melder tidvis om ventelister, og at de må prioritere å bruke tid på henvisninger og sakkyndig vurdering framfor å bruke tid på forebyggende arbeid på enhetene. Dette er en utvikling som må snu for at kommunen skal greie å imøtekomme kravene til tidlig innsats og forebyggende arbeid.

Alle hjelpetjenestene melder om at det er tidkrevende å dekke alle enheter i en geografisk stor kommune.

Integrering

Hvert år sender Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) anmodninger til kommunene om bosetting av flyktninger som får oppholdstillatelse i Norge. Anmodningene baserer seg på beregnet behov for bosetting fastsatt av et nasjonalt utvalg for mottak og bosetting. I 2022 var Orkland kommune i utgangspunktet anmodet om å ta imot 22 flyktninger. Men som følge av Ukraina-krisen ble tallet oppjustert til 125, som er det høyeste antallet flyktninger kommunen noen gang har tatt imot.

Per andre kvartal har Orkland kommune tatt imot 82 flykninger. Det er fortsatt veldig usikkert hvor mange ukrainske flyktninger som kommer, og hvor lenge de vil bli. De ukrainske flykningene har rett, men ikke plikt til å delta i introduksjonsprogrammet, og det gjør det noe usikkert å beregne hvilken kapasitet voksenopplæringa trenger fremover.

Oversikt over deltakere per 1. august 2022 sammenlignet med tidligere år

År	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023
Norsk kurs	90	59	49	40	71
Grunnskole	32	43	44	30	14
Sum	122	102	93	70	85

I løpet av 2022 har enheten integrering opplevd en *svingning* som har utfordret driften av tjenesten. Fra nedgang av deltakere i både voksenopplæring og grunnskoleopplæring over tid, påfølgende nedbemanning og omorganisering av tjenesten til varslet flyktningkrise og raskt behov for både flere ansatte og ulik kompetanse. Det har vist seg å være krevende å både beholde og rekruttere nødvendig kompetanse i denne prosessen.

Dette er en naturlig svingning som man også må forvente i fremtiden. Hvordan skal man ruste en integreringstjeneste til å håndtere disse svingningene, og samtidig beholde nødvendig kompetanse og tilbud?

Enheten integrering holder til i det såkalte F-bygget på Folloplatået. Dette bygget huser i dag i tillegg Orkdalstorget og hjelpemiddellager. Samtidig planlegges bygging av en ny fotballhall på Folloplatået. Om F-bygget i den forbindelse skal rives, vil det påløpe betydelige ekstrakostnader for kommunen i form av økte leiekostnader eller finanskostnader ved investering.

Utfordringsbildet for helse og mestring

1. *Hvordan sikre en økende andel eldre gode tjenester når statlige inntekter ikke forventes å øke i samme takt?*
2. *Hvordan sikrer vi finansiering av tilbud for ressurskrevende brukere?*
3. *Hvordan håndterer vi uforutsette utgifter i budsjettet?*
4. *Hvordan utnytter vi dekningsgraden i institusjon/bolig med heldøgns omsorg i vår nye kommune?*
5. *Hvordan forholder vi oss til ulikhetene i dekningsgrad?*
6. *Orkland har en høy andel unge uføre. Hva kan vi gjøre med det?*
7. *Hvordan sikrer vi god rekruttering av personell med riktig kompetanse?*
8. *Hva skal til for at Orkland blir en attraktiv arbeidsgiver innen fagområdene?*
9. *Hva skal vi gjøre hvis vi ikke får rekruttert kompetent personell i deler av kommunen?*
10. *Kan utfordringer med rekruttering påvirke hvilke tjenester som kan tilbys hvor?*
11. *Hva legger vi i at velferdsteknologi er en integrert del av tjenestetilbudet?*
12. *Hva legger vi i at vi skal bli en mer demensvennlig og aldersvennlig kommune?*
13. *Hvilke forventninger mener vi våre innbyggere skal ha til oss som tjenesteleverandør, når det gjelder både omfang og innhold i tjenestene?*

Stor etterspørsel etter tjenester og høye forventninger

Demografi

Befolkningen i Orkland blir eldre. Både antallet og andelen av innbyggere over 80 år dobles fram mot 2040, mens den totale befolkningen øker med bare 4,4 prosent i samme periode. Gruppen 80 år og eldre er de som har størst behov for tjenester.

Økende antall eldre i årene som kommer gjøre at kommunen må bygge opp tjenester til denne gruppa. Kommunen utfordres derfor med tanke på hvordan tjenestene skal ytes og i hvilket omfang. I tillegg er det høye forventninger i befolkningen til hva kommunen skal bistå med. Det er ikke uvanlig at forventningene overstiger det som i henhold til lov og forskrift er kommunens «sørge-for-ansvar».

Utfordringen ligger i hvordan vi skal løse den totale kapasitetsutfordringen som helsetjenesten står overfor.

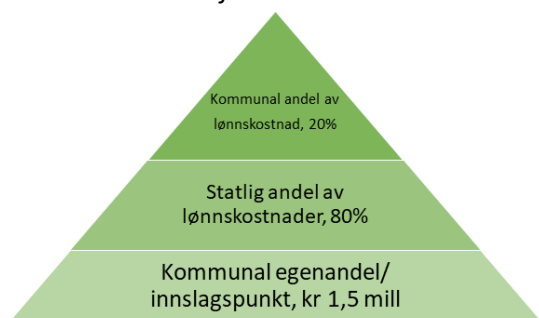
Vi ser at det har vært ulik tildelingspraksis og ulikt nivå på tjenestene i de gamle kommunene. Ifølge Statsforvalteren i Trøndelag viser undersøkelser at det er sammenheng mellom størrelse på kommunen og graden av tjenester som tildeles. Jevnt over er det slik at jo mindre kommunen er, jo mer tjenester mottar innbyggerne. Dette utfordrer oss med tanke på lik tilgang på tjenester, men også med tanke på bærekraftige tjenester i årene som kommer.

Håndtering av uforutsette kostnader

Orkland har et «sørge-for-ansvar» av helse- og omsorgstjenester for alle som oppholder seg i kommunen. Det omfatter alle handlinger som har forebyggende, diagnostisk, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål.

Det er krevende å forutse behovet for helse- og velferdstjenester for kommende år når budsjettet vedtas. I løpet av året kan det oppstå nye behov som følge av tilpasning av tjenester til ressurskrevende brukere eller ekstra behov i økonomisk sosialhjelp. Fra 2020 settes det av midler til en økonomisk buffer for å hjelpe enhetene å håndtere svingninger i drift. Størrelsen på denne reserven bør vurderes erfaringsmessig.

Ressurskrevende tjenester

Gjennom refusjonsordningen fra staten får kommunen refundert 80 prosent av direkte lønnskostnader over innslagspunktet på 1,5 millioner kroner per bruker. Ordningen gjelder for brukere under 67 år.

Våre utgifter til ressurskrevende brukere under 67 år har mer enn tredoblet seg i de siste 10 årene. Det kan forventes også ytterligere økninger i årene som kommer:

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto utgift	21.255	24.104	23.417	27.678	33.299	42.904	40.387	67.410	66.014

*Tall oppgitt i tusen kroner

For brukere over 67 år er det ingen fast refusjonsordning for kommunene. Dette er brukere som mottar tjenester langt utover det som er ordinært tjenesteomfang, av typen en-til-en- eller to-til-en-oppfølging. I 2020 hadde Orkland tiltak med total kostnad på 11,4 millioner kroner per år for enkelte brukere. I 2021 var kostnaden 23,4 millioner kroner. Dersom behovet hittil i 2022 fortsetter, vil denne brukergruppen ha en kostnad på cirka 14 millioner kroner for inneværende år. Det er vanskelig å forutsi denne kostnaden både på kort og lang sikt.

Økonomisk sosialhjelp

Det er krevende å forutse nivået på økonomisk sosialhjelp. De som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, eller har andre økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad.

Framskrivning av behov for bolig og tjenester til psykisk utviklingshemmede

Kommunen er kjent med at det i årene som kommer er flere ungdommer med psykisk utviklingshemming eller andre utviklingsforstyrrelser som gjør at de vil ha behov for tjenester utover det de eventuelt har i dag. Disse innbyggerne bor som regel hos sine foreldre fram til de er 18 år og flytter da i egen bolig med bemanning i regi av kommunen.

Det er vanskelig å anslå eksakt kostnad knyttet til disse tiltakene, men et gjennomsnitt på to årsverk (1,6 millioner kroner) per bruker er et nøkternt anslag, basert på opphold i bemannet bolig og dagtilbud i dagsenter på dagtid.

Det vi kjenner til for kommende periode er:

	2023	2024	2025	2026
Antall brukere	8	2	2	2

Dagens boliger tiltenkt disse gruppene vil ikke være tilstrekkelig for å møte behovet.

Dekningsgrad institusjonsplasser og omsorgsboliger med heldøgns omsorg

Plassene vi har i sykehjem og i bolig med heldøgns omsorg er ujevnt fordelt i kommunen. Tradisjonelt sett har kommunene blitt anbefalt en dekningsgrad på 25 prosent. Med økende andel eldre og mulighet for at flere kan bo i egen bolig, vil nok 25 prosent være litt i overkant av hva man kan planlegge for. Til sammenligning ligger andre nordiske land på en dekningsgrad på 15 prosent. Det finnes ingen nasjonale anbefalinger når det gjelder dekningsgrad for institusjons- og HDO-plasser. En rapport utarbeidet av Agenda kaupang på oppdrag fra KS konkluderer med at en slik anbefaling ikke vil være hensiktsmessig, og at det ikke finnes vitenskapelig belegg for å anbefale 25 prosent dekningsgrad.

Hvis man for eksempel regner på en dekningsgrad på 20 prosent, vil dette utgjøre totalt 206 plasser i kommunen. Per i dag har vi 236 plasser forutsatt at alt som er under bygging tas i bruk. Da er ikke de åtte plassene på Hamnahaugen helsesenter tatt med. God kapasitet på korttidsplasser vil være nøkkelen for en framtidig helse- og omsorgstjeneste der flest mulig skal få hjelp i egen bolig. Det er derfor ikke unaturlig å tenke seg en fordeling på ti prosent korttidsplasser og ti prosent institusjons- og HDO-plasser.

Tabellen under viser dekningsgrad (antall plasser/antall innbyggere over 80 år) for HDO og langtids plass i institusjon:

	2022		2023		2024		2025		2026		
	Antall plasser HDO/langtid	Befolkning 80+	Dekningsgrad	Befolkning 80+	Dekningsgrad	Befolkning 80+	Dekningsgrad	Befolkning 80+	Dekningsgrad	Befolkning 80+	Dekningsgrad
Krokstadøra	16	37	43 %	38	42 %	39	41 %	40	40 %	42	38 %
Meldal	65	266	24 %	273	24 %	280	23 %	288	23 %	304	21 %
Orkanger											
Fannrem	78	598	13 %	615	13 %	629	12 %	647	12 %	684	11 %
Svorkmo											
Lensvik											
Ytre	15	130	12 %	134	11 %	137	11 %	141	11 %	149	10 %
Agdenes											
Totalt	174	1031	17 %	1060	16 %	1085	16 %	1116	16 %	1179	15 %

Som det framgår av tabellen vil fordelingen av antall plasser ikke være optimal dersom vi skal lykkes med målsettingen om at alle innbyggere skal få bo i sitt nærområde. Hvis man legger til grunn forutsetningen om at innbyggerne kan motta tjenester i kortere tidsrom på et annet sted enn nærsykehjemmet, og trekker fra antall korttidsplasser, vil forskjellen mellom Meldal og Orkdal helsetun fortsatt være stor, med en dekningsgrad på henholdsvis 24 og 13 prosent. Vi vil for eksempel trenge fire plasser på Krokstadøra. Det er tolv plasser mindre enn det det er i dag.

For Hamnahaugen omsorgssenter ser antall plasser isolert sett ut til å være godt dimensjonert, men utfordringen er at for stor andel av plassene er korttidsplasser. Korttidsplasser er mer kompetanse-krevende enn andre plasser og vi utfordres med tanke på tilgangen på sykepleiere. Tilgangen på sykepleiere utfordrer oss også når det gjelder hvilke tilbud som skal ytes hvor. Vi har allerede sett konsekvensene av dette både ved Hamnahaugen og Snillfjord omsorgssenter.

Første byggetrinn på nye Meldal helsetun sto ferdig i år og byggetrinn to vil stå ferdig i 2023. Det vil da være til sammen 90 plasser på det nye helsetunet, inkludert HDO-boliger i Solhagen. Plassene fordeler seg mellom 25 korttids/-rehabiliteringsplasser og 65 HDO-plasser. Nye Meldal helsetun var planlagt for framtidig kapasitet. Med åpning av alle de nye plassene vil man få en dekningsgrad på HDO-plasser på 24 prosent, noe som er langt over behovet.

Rekruttering og kompetanse

Den generelle samfunnsutviklingen fører til større og endrede kompetansekrav til norske kommuner på grunn av større endringstakt, teknologisk utvikling og nye krav til kommunale tjenester.

Helse og mestring i Orkland har i tillegg rekrutteringsutfordringer for enkelte stillingsgrupper. Det er særlig vanskelig å få rekruttert sykepleiere og vernepleiere ved enkelte enheter. Mangel på sykepleiere gjør det nødvendig å benytte vikarbyrå for å sikre forsvarlighet i tjenesten. Mangel på vernepleierkompetanse fører til midlertidig dispensasjon fra Statsforvalteren når det gjelder godkjenning av tvangsvedtak i bo- og miljøtjenesten. Noen av enhetene støter på store bemanningsutfordringer i forbindelse med ferieavvikling og erstatning av ansatte med høyere utdanning som går av med pensjon.

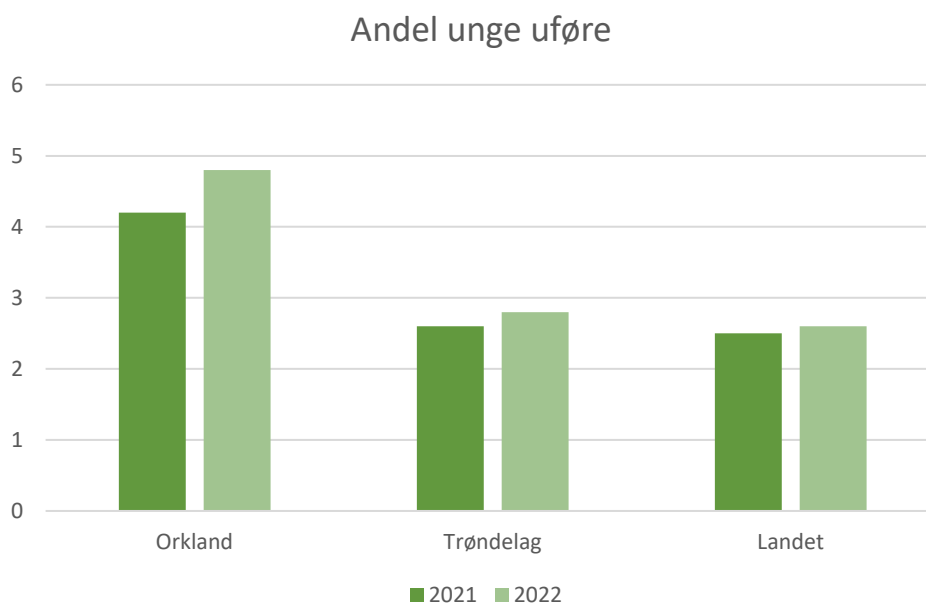
Eksempelvis vil det ved Meldal helsetun være behov for å rekruttere cirka 20 årsverk dersom alle de nye plassene skal åpnes. For å få turnus i helger til å gå opp vil det være behov for å rekruttere 36 personer. I tillegg vil 14 ansatte nå pensjonsalder i løpet av handlingsplanperioden. Dette gir et rekrutteringsbehov på til sammen 50 ansatte ved Meldal helsetun.

Bemanning i institusjon og HDO-boliger

I tillegg til at det har vært rekrutteringsutfordringer, oppleves bemanningen på institusjonene og HDO-boligene som marginal. Beboerne mer hjelpetrengende enn tidligere og behandlingen som tidligere ble gitt på sykehus blir nå gitt på korttidsavdelingene på sykehjemmene.

I Orkland kommune er bemanningsnormen 0,85 årsverk per plass. Til sammenligning er bemanningsnormen i Trondheim kommune 0,95 årsverk per plass. Dette vil eksempelvis utgjøre ti årsverk på Orkdal helsetun.

Andelen unge uføre

Unge uføre defineres som mottakere av uføretrygd i alderen 18 til 29 år. Statistikk fra Nav viser at 21 600 personer i denne aldersgruppen mottok uføretrygd ved utgangen av mars i år. På ett år har det blitt 580 flere unge uføretrygdede. Det utgjør en vekst på 2,8 prosent. Dette er mer enn dobbelt så mange som for ti år siden. Andelen unge uføretrygdede er på et historisk høyt nivå. Den sterkeste veksten finner man i antallet som blir uføretrygd når de er 18 år, hvor det er medfødte årsaker til at de får uføretrygd.

Ifølge NAV skyldes den sterke veksten i andelen unge uføre en kombinasjon av endringer i regelverk, helse og demografi siden begynnelsen av 1990-tallet. En av faktorene som forklarer veksten til unge uføremottakere skyldes flere barn og unge med psykiske lidelser. I tillegg er psykisk utviklingshemming, medfødte misdannelser og kromosomavvik de viktigste medisinske årsakene til at uføretrygd innvilges før fylte 20 år. En annen sentral faktor bak den observerte veksten i unge uføretrygdede er knyttet til innføringen av tidsbegrenset uføretrygd i 2004 og utsettelse av tidspunktet for innvilgelsen av uføretrygd.

De unge uføres skoleprestasjoner har blitt svakere over tid, ved at færre fullfører grunnskolen med karaktergrunnlag og færre fullfører videregående. Deres arbeidsdeltakelse i årene før de innvilges uføretrygd har også blitt svekket. Nav konkluderer med at den økte tilstrømningen til uføretrygd ikke alene kan forklares av et mer krevende arbeidsliv, men må tilskrives faktorer som treffer de unge gjennom oppveksten.

Utfordringen for Orkland er at andelen unge uføre ligger høyere enn både fylkes- og landssnitt og andelen har økt fra 4,2 i 2021 til 4,8 i 2022. Her må det altså være andre årsaksforhold som slår inn. Det er ikke mulig å gå inn i diagnosefordelingen i enkeltkommuner, men det kan være belegg for å si at demografi, industrisamfunn, lavere utdanningsnivå (på grunn av industri) og en del sosiale utfordringer (herunder sosial arv) bidrar til at tallene for unge uføre i kommunen er høye. I tillegg har vi DPS, barnevernsinstitusjoner og mange fosterfamilier, hvor brukere velger å bosette seg i kommunen etter endt opphold. Mange familier med barn med stort hjelpebehov velger også å bosette seg i kommunen, da Orkland kommune har gode tilbud til denne gruppen. Det å motta uføretrygd i ung alder fører ofte til mange år utenfor yrkeslivet. Dette kan predikere utenforskap og evnen til å mestre eget liv. Det er satt i gang et prosjektprogram for å møte dette utfordringsbildet i Orkland.

Digitalisering for bedre tjenester

Ny teknologi innen pleie- og omsorg må tas i bruk for at kommunen skal kunne legge til rette for at innbyggerne skal kunne bo lengst mulig i egen bolig og mestre eget liv i størst mulig grad. Dette gjelder også for at kommunen skal klare å håndtere et økende antall eldre og store avstander i kommunen, uten tilsvarende økning i antall ansatte.

Forutsetninger for å lykkes med digitalisering for bedre tjenester innenfor helse- og mestringsområdet er blant annet godt utbygd bredbåndsnett, enhetlig løsning for trygghetsalarmer, annen sensorteknologi og responsentertjeneste.

Hvis man skal lykkes med å implementere velferdsteknologi som en integrert del av tjenestene sies det at teknologien utgjør ti prosent mens 90 prosent er knyttet til organisasjonsutvikling gjennom nye arbeidsmetoder og kompetanseheving. Hvis vi skal lykkes med digitalisering for bedre tjenester gjennom bruk av mer velferdsteknologi, vil digital kompetanse blant ansatte være avgjørende.

Helseplattformen

Helseplattformen AS eies av Helse Midt-Norge RHF og Trondheim kommune. Selskapet skal innføre ny, felles pasientjournal ved sykehus og kommuner i hele Midt-Norge. For første gang skal det etableres en felles løsning for kommune- og spesialisthelsetjeneste, fastleger og avtalespesialister. Journalen skal sette pasienten i sentrum på alle nivå i helsetjenesten.

Gjennom Helseplattformen er Midt-Norge regional utprøvningsarena for det nasjonale målbildet Én innbygger - én journal. Arbeidet som gjøres her er et mulig startpunkt for en felles nasjonal løsning for kommunal helse- og omsorgstjeneste. Alle kommuner i Midt-Norge er med i programmet gjennom opsjonsavtaler.

Løsningen gir en bedre pasientoppfølging, men samtidig flerdobles driftskostnadene til kommunene som tar i bruk Helseplattformen. Investeringskostnadene er engangskostnader og kommer i tillegg. Investeringskostnadene er fremdeles ukjente, og Helseplattformen ønsker en ny intern gjennomgang etter at første estimering viste et urealistisk høyt investeringsbehov.

Kommunestyret i Orkland har vedtatt kjøp av Helseplattformen.

Kommunene i Trøndelag sør-vest lakseregionen har valgt to ulike kommunale innføringsløp. Noen kommuner har valgt det første kommunale innføringsløpet, mens Orkland har valgt det fjerde kommunale innføringsløpet, sammen med Hitra og Frøya. Bakgrunnen for valg av innføringsløp er «barnesykdommer» i den nye plattformen, som også er omtalt i media. I tillegg har Orkland kommune vært gjennom store endringsprosesser i forbindelse med kommunesammenslåinga, og har i så måte behov for litt ro før vi går i gang med innføringen. Det er foreløpig knyttet en del usikkerhet til prosjektet. Dette er usikkerhet vi som kommune ikke styrer, men som administrasjonen kontinuerlig arbeider med å ha oversikt over.

Legetjenesten

Rekruttering av fastleger og en bærekraftig fastlegeordning har hatt nasjonal oppmerksomhet de siste årene. Flere og flere kommuner opplever at det har blitt mer krevende å rekruttere fastleger. Det er flere årsaker til dette. Utvikling innen demografi, teknologi og medisin, kombinert med økte forventninger til hva helse- og omsorgstjenestene skal tilby, har ført til økt arbeidsmengde for den enkelte fastlege. Samhandlingsreformen og håndteringen av utskrivningsklare pasienter har gitt kommunene et større pasientansvar, og er et eksempel på hva som gir økt arbeidspress for fastlegene. Kommunen har lyktes godt med å legge om til samme driftsform for alle legene i kommunen og gjennom dette fått rekruttert leger til ledige hjemler.

Det er en tendens til at stadig flere leger ønsker mindre pasientliste. Dette sammen med befolkningsøkning særlig i sentrale deler av kommunen, gjør at det ikke er usannsynlig at det vil bli behov for nye legehjemler i årene som kommer. Det vil ikke være plass for nye hjemler i de nåværende legekantorene, og i forlengelsen av dette bør organisering og plassering av eksisterende legekantor og eventuelt nytt legekantor vurderes.

Økende antall innbyggere med demenssykdom

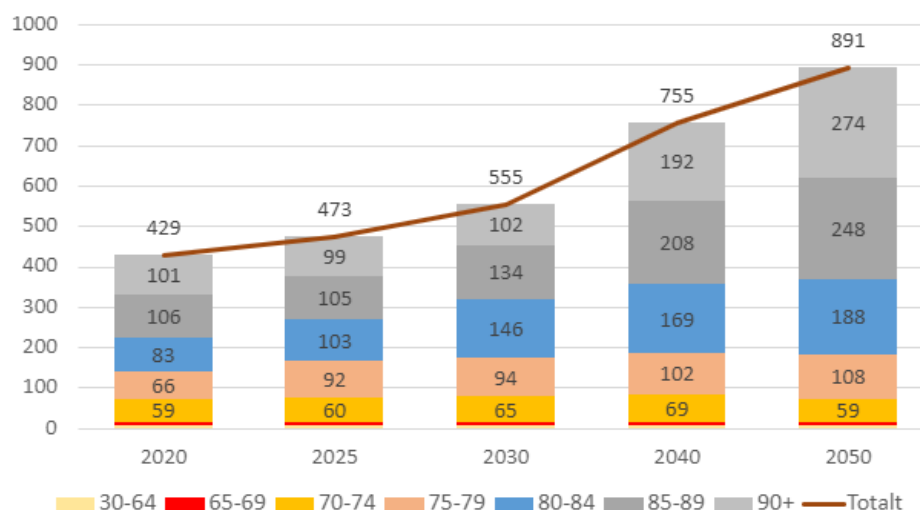
Kognitiv svikt og demens fører til økte krav til helse- og omsorgstjenestene. Med en befolkning som lever lenger, vil antallet som rammes av demenssykdom øke. Dersom aldersspesifikk forekomst ikke forandrer seg, vil økningen i forventet levealder i Norge medføre at antallet personer med demens mer enn dobles fra 2015 til 2050. For å imøtekomme denne utfordringen er det behov for å skape et mer demensvennlig samfunn. Orkland inngikk avtale med Nasjonalforeningen for folkehelsen og har forpliktet seg til å sette inn ressurser til helsefremmende og forebyggende arbeid. Utfordringen er å sette planene i verk og skaffe seg kunnskap om demens, samt ha god oppfølging av personer med kognitiv svikt.

Stadig flere unge og fysisk spreke rammes av demens. Ofte er sykdomsbildet slik at det er behov for tilrettelagt bolig i institusjon med egen bemanning. Det utfordrer oss som kommune både når det gjelder ressurser og kompetanse.

Befolkningen i Orkland er eldre enn gjennomsnittet i Norge, og har derfor også en større andel med demenssykdom. Andelen med demens i Orkland var i 2020 2,35 prosent, mens andelen i Norge var 1,88 prosent.

Tabellen viser framskriving av antall med demens i Orkland kommune, fordelt på aldersgrupper:

Framskriving antall demente

Hverdagsrehabilitering

Hverdagsrehabilitering er knyttet til mestring av dagliglivets aktiviteter i brukerens hjem eller nærmiljø. Dette anses som et viktig verktøy for å bidra til at den enkelte innbygger får mulighet til å bo lengst mulig i egen bolig og mestre eget liv i størst mulig grad. Dette gjelder både den enkeltes målte funksjon og selve brukeropplevelsen. Det er svært gode erfaringer knyttet til denne arbeidsmetodikken og det er et ønske å videreutvikle denne arbeidsmetoden.

Utfordringer knyttet til utskrivningsklare pasienter fra sykehuset

Det har vært en vedvarende utfordring de siste to årene å få gitt et tilbud til pasienter som er registrert som utskrivningsklare. Det er nok sammensatte årsaker til at situasjonen er slik den er, og utfordringen er ikke unik for Orkland. Trondheim, Melhus og Malvik kommuner har sammen med St. Olavs hospital analysert situasjonen og funnet at omfanget av utskrivningsklare pasienter ikke har en sammenheng med antall sykehjemsplasser i kommunene. De fant også at «skrøpelige eldre» utgjør 80 prosent av de utskrivningsklare pasientene. Det kanskje mest overraskende funnet var at 55 prosent av de utskrivningsklare pasientene var pasienter med lite eller ingen kommunale tjenester før innleggelse.

Forventningsavklaring gjennom tilbakemeldinger fra brukere

Det er en viktig ambisjon at vi skal være best i møte mellom mennesker. Kommunikasjon med både brukere og pårørende er avgjørende for at tilliten til oss som tjenesteutøver skal være god. Høsten 2020 ble det gjennomført brukerundersøkelse i alle helse- og mestringstjenesten. Undersøkelsen viste gjennomgående gode resultat, men viser også forbedringspunkter som det har vært arbeidet systematisk med. Det gjennomføres ny brukerundersøkelse høsten 2022.

Bolig

Som beskrevet under utfordringsbildet for samfunnsområdet så har det vært en gjennomgang av kommunens boligmasse. Dagens leietakere i omsorgsboliger og andre kommunale boliger er per definisjon:

- Husstander som trenger oppfølging fra tjenesteapparatet
- Husstander som er husløse eller har uegnet bolig på grunn av sosial, fysisk eller psykisk situasjon og ikke selv klarer å skaffe bolig
- Husstander som står i fare for å miste bolig
- Nylig bosatte flyktninger

Vi ser at innbyggere som bor i ordinære kommunale boliger og i omsorgsboliger, på grunn av både sosiale- og helsemessige forhold, har mer behov for kommunale tjenester enn befolkningen for øvrig. Det er flere utfordringer knyttet til lokalisering og funksjonalitet for både kommunale boliger og omsorgsboliger.

Vi har for få boliger for eldre i nærheten av sentrum og sykehjem, da flere slike boliger vil gi gevinst i form av kortere responstid for hjemmesykepleien. Å kjenne trygghet i egen bolig, med hjelpeapparatet i nærheten, gjør at eldre blir boende lengre hjemme, blir mer selvhjulpne og dermed utsettes behovet for sykehjem. Vi ser at mange eldre knytter uformelle og sosiale kontakter seg imellom og dermed er boområde med på å redusere ensomhet og utrygghet.

En del av boligmassen for eldre og andre med funksjonshemming er ikke tilrettelagt for hjelpemidler som sykehusseng, rullestol og sengeheis. Dette gjelder blant annet boligene på Elvestien og Litjgårdsveien.

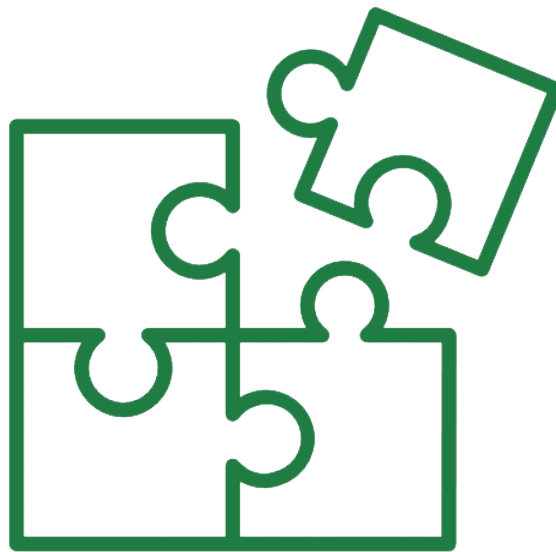
For personer med demens er situasjonen at vi mangler nok hensiktsmessige bofellesskap. Vi ser at der vi har bokollektiv, fungerer dette veldig godt og er med på å utsette behovet for sykehjem.

Vi mangler flere robuste småhus for leietakere med utagerende adferd, fordelt i mindre enheter rundt om i kommunen. Det er lite skjerming mellom rusmisbrukere og barnefamilier samt eldre i dagens boområder. Utagerende og truende adferd i boområder hvor tunge rusmisbrukere bor, gjør at kommunen mottar flere klager særlig fra barnefamilier og eldre. Samtidig må vi kunne gi et verdig og ikke-stigmatiserende tilbud til såkalte tunge brukere.

Samarbeid med FOU

Orkland kommune er samarbeidspartner i Trondheim kommunes universitetskommunesatsing. Universitetskommunen TRD3.0 er et partnerskap mellom Trondheim kommune og NTNU. Samarbeidet har mål om langsiktig tilgang på kunnskap, kompetanse og teknologi som byggesteiner for gode og bærekraftige samfunn. Slik bidrar universitetskommuneprosjektet til å realisere politiske ambisjoner, styrke relevansen av utdanning og forskning, og gi grunnlag for innovasjon innenfor alle kommunens tjenestekområder.

Som et resultat av dette er Orkland kommune i dialog med Sintef om et FoU-prosjekt for å etablere landets første universitetssykehjem. Dette er fortsatt på et svært tidlig stadium, men det passer godt med utredningen av nytt helse- og omsorgssenter i tidligere Orkdal/ på Orkanger. Dette vil være en fin mulighet for kommunen til å styrke samarbeidet med FoU-miljøene og bidra til å finne gode løsninger for framtidens eldreomsorg.

Utfordringsbildet for samfunn

1. *Hvordan sikre arealplanlegging som bidrar til bosetting i hele Orkland og utvikling av nye arbeidsplasser, samtidig som vi ivaretar matjord, klima og biologisk mangfold?*
2. *Hvordan sikre rekruttering og beholde kompetanse på bachelor- og masternivå innenfor tjenesteområdet Samfunn?*
3. *Hvordan sikre gode tjenester og kommunikasjonen med alle brukerne som området Samfunn betjener, både internt og eksternt?*
4. *Hvordan organiserer vi arbeidet med friluftsliv og finner balansen for hvor store ressurser kommunen skal bruke på arbeidet?*
5. *Hvordan sikrer vi rasjonell og profesjonell forvaltning, drift og vedlikehold av kommunal bygningsmasse og infrastruktur som veg, vann og avløp? Hvordan tar vi igjen vedlikeholdsetterslep på disse områdene, og ev. avgrensener omfanget av kommunalt ansvar?*
6. *Hvordan styrker vi arbeidet med spredte avløp/private avløpsanlegg for å hindre forurensing?*
7. *Hvordan kan Orkland kommune bidra bedre til en framtidsrettet landbruksnæring, og møte unge bønders forventinger til digitale tjenester innen landbruksfeltet?*

Rekruttere og beholde kompetanse

Kompetanse, gode rutiner og prosesser er viktig for at kommunen skal fremstå som en profesjonell aktør ovenfor både innbyggere, samarbeidspartnere og leverandører. Dessuten er det viktig med god kompetanse og solid styring for eksempel i kommunens store byggeprosjekter, både av hensyn til økonomi og teknisk kvalitet. Rekruttering av medarbeidere med kompetanse på bachelor- og masternivå er en stadig utfordring i kommunal sektor, også for området samfunn i Orkland. Vi merker konkurransen fra det private næringslivet, og de kommende årene er det på noen enheter mange erfarne medarbeidere som må erstattes fordi de går av med pensjon. Vi må jobbe mer målrettet med rekruttering, for eksempel engasjement av studenter i sommerjobber. Kompetanseheving og øking av det formelle utdanningsnivået vil også være et fokusområde i årene framover.

Arealplanlegging, sentralisering og tettstedsutvikling

Forslaget til den første kommuneplanens arealdel for hele Orkland er ute til offentlig ettersyn og høring. Planen har et langsiktig perspektiv og skal følge opp prioriteringer fra kommuneplanens samfunnsdel. Den er et av kommunens viktigste verktøy for blant annet å legge til rette for levende lokalsamfunn og utvikling i hele Orkland. I kommuneplansammenheng betyr det hovedsakelig tilgang til gode arealer for å bo og leve, å gi næringslivet inklusiv primærnæringene gode og framtidsetta utviklingsmuligheter, og å tilrettelegge arealer for samfunnsfunksjoner og infrastruktur.

Vår uttalte ambisjon om å ta hele kommunen i bruk utfordrer i noen sammenhenger nasjonale og regionale føringer, for eksempel klimamål om å redusere transport. Dette kan resultere i innsigelser fra regionale myndigheter mot spredt boligbygging, for eksempel når det utløser behov for skoleskyss. Samtidig ser vi at det er lite attraktivt å drive landbruk i distriktene i «isolasjon»: For å opprettholde matproduksjonen er vi også avhengig av levende bygdeliv, der bosetting, infrastruktur, arbeidsplasser, kulturtilbud og kommunalt tjenestetilbud er til stede lokalt. Til alt dette trengs folk, og bosetting på bygda er helt essensielt for at det skal være interessant og oppleves som et godt liv å drive landbruk i hele Orkland. Derfor må vi også finne muligheter for spredt boligbygging i Orkland.

Gode tjenester og kommunikasjon, internt og eksternt

Området samfunn har en bred brukergruppe med mange både eksterne og interne brukere. Eksterne brukere favner blant annet abonnenter innen vann og avløp, leietakere av kommunale boliger, frivillige lag og foreninger, parter i reguleringsplaner og byggesaker, næringslivsaktører og ulike tilsynsobjekter. Når næringslivet har behov for kommunale tjenester, er ofte ulike deler av samfunnssektoren sentrale. Dette gjør at tjenesteområdet må ha kapasitet og mulighet for å prioritere disse oppgavene på kort og lang sikt. Det gjelder arealplanlegging, byggesaksbehandling, geotekniske spørsmål og tilrettelegging av infrastruktur som vann, avløp, vei med mer. Vi ser også at det er behov for å samordne prosesser internt, og sikre god ekstern kommunikasjon for å møte næringslivets behov.

Våre interne brukere er blant annet skoler, barnehager og helseinstitusjoner. Også her er det svært viktig med god kommunikasjon med tekniske tjenester, som representant for kommunen som huseier.

Friluftsliv

Orkland kommunes arbeid med friluftsliv er lagt til enhet landbruk og naturforvaltning. Inngåtte avtaler om leie, brøyting og drift av friluftsområder fra de tidligere kommunene ble videreført. Det er også andre som mener at de tilrettelegger for friluftsliv gjennom drift av veger og parkeringsplasser, og som mener kommunen må dekke disse kostnadene. I 2022 er det derfor igangsatt en gjennomgang med mål om å komme fram til en mer riktig fordeling av tilskuddene enn det vi har med oss fra de tidligere kommunene. Dette arbeidet henger også sammen med vurderinger rundt kommunale og private veier (blir omtalt under kommunal infrastruktur). Plan for friluftslivets ferdssårer kan være en mulighet for å komme lenger i tilretteleggingen for friluftslivet i kommunen. Det er i 2022 innvilget tilskudd til tiltak på fire av de statlig sikrede friluftsområdene i kommunen. Framtidige tiltak og søknader om tilskudd krever en oppdatert forvaltningsplan for alle statlig sikrede områder.

Mye av arbeidet med friluftsliv er ikke oppgaver som kommunen er pålagt, og det er få klare rammer og planer for arbeidet. Fagområdet er ressurskrevende, uten at det er satt av personellressurser til det. Kontroll av badevann er en pålagt oppgave, men rutinene i de tidligere kommunene var ulike. Erfaringene fra Gammelosen i sommer viser at vi har behov for bedre rutiner.

Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunale bygg

En av hovedutfordringene for tjenesteområdet samfunn i Orkland er å finne riktig organisering og ressursbruk for kommunale bygg og infrastruktur (vei, vann og avløp). Derfor blir det i 2022 startet en gjennomgang av tekniske tjenester. Orkland kommune er for eksempel en stor eiendomsforvalter med nærmere 500 utleieenheter og mer enn 50 øvrige bygg som huser kommunale tjenester, såkalte formålsbygg (for eksempel skoler, brannstasjoner og rådhus/kommunehus). Totalt forvalter kommunen nær 155 000 kvadratmeter kommunal bygningsmasse. Omstrukturering, prioriteringer og endringer av kommunale tjenester gjør at behovene for bygningsmasse endres over tid, og det er viktig at tilstand, framtidig behov og bruk kartlegges og avklares.

En annen hovedutfordring for samfunn er behovet for mer ressurser til vedlikehold. Dette gjelder både bygg, vann og avløp, og veier. Vi har mange gamle formålsbygg med store vedlikeholdsbehov, og knappe vedlikeholdsbudsjetter over tid resulterer i behov for kostnadskrevede tiltak. For eksempel viser gjennomgangen av skolebruksplan og barnehagebruksplan store behov både for investeringer og drift de nærmeste to til tre årene. For den eldste bygningsmassen vår anbefales det en teknisk gjennomgang for å ha et bedre beslutningsgrunnlag for hva som vil være fremtidsrettet

bruk. Det er også ønskelig med mer langsiktige strategier for fornying av bygg. Det store antallet mindre prosjekter i 2022 har resultert i ekstra lite ressurser til ordinært vedlikehold dette året.

Lav utleiegrad og stort vedlikeholdsbehov gjorde at Orkland kommune i 2020 gikk gjennom boligmassen etter kommunesammenslåingen, både omsorgsboliger og ordinære kommunale boliger. Dessuten er det en politisk vedtatt målsetting at utleiegrad for bolig skal økes fra 84 til 95 prosent i 2022. Dette resulterte i at det ble identifisert 20 enheter som bør avhendes. Det ble satt i gang en salgsprosess for å få avhendet boligene, men den ble stilt i bero våren 2022 på grunn av flyktningetilstrømmingen fra Ukraina. En del boliger er nå tilrettelagt for flyktninger. Det er også noen tomme boenheter som ikke kan avhendes før øvrige boenheter i samme bygg blir ledige.

Gjennomgangen av boligmassen hadde fokus på tre faktorer: Teknisk standard (vedlikeholdsbehov, brannsikkerhet), boligsosiale behov (må spille en rolle når vedlikeholdsbehov vurderes) og økonomi (for eksempel for boliger i områder med nærmest ikke-eksisterende utleiegrunnlag). Våren 2021 er dessuten alle boligene som Orkland kommune eier risikovurdert, særlig med vekt på brannsikkerhet. Dessuten foretar brann- og redningstjenesten uavhengige branntilsyn på boligene, spesielt i større boligkomplekser og samfunnskritiske institusjoner. Dette arbeidet får økonomiske konsekvenser. For eksempel er det vist at flere omsorgsboliger trenger mer moderne teknologi, brannverntiltak og universell utforming.

Kommunen har flere ledige lokaler som trenger avklaring om omdisponering eller utfasing/avhending. I denne sammenhengen er det også behov for avklaringer om utleiebetingelser og intern prising av lokaler. Intern prising vil trolig gjøre at vi kan avhende flere lokaler. «Gratis» lokaler blir ofte fylt opp.

Kommunal infrastruktur (vann, avløp, park og samferdsel)

I Orkland har vi flere utfordringer med kommunal infrastruktur, både på grunn av behov for nye tiltak og vedlikeholdsetterslep. Innen vannforsyning er det kapasitetsutfordringer i området Orkanger/Fannrem/Gjølme/Råbygda og behov for ny vannkilde i Ytre Agdenes. I disse områdene er det både praktisk og teknisk utfordrende å finne løsninger. I tillegg kommer eventuelle andre områder som skal utbygges og videreutvikles. På grunn av kapasitetsutfordringene rundt Orkanger er det igangsatt et prosjekt for å se på alternative kilder til vann til industrien («prosessvann» som ikke trenger å være av drikkevannskvalitet).

Innenfor avløp vil oppgradering av ledningsnett og avløpsanlegg være sentralt. På grunn av feilkoblinger, kapasitetsutfordringer og manglende separering av avløp- og overvannsledninger, har vi utfordringer med forurensning fra avløpsystemet vårt flere steder, blant annet Meldal/Løkken, Orkanger og Storås. Det er også behov for oppgradering og fornying av renseanlegg både på Løkken og Orkanger. I tillegg må vi forbedre en del rutiner.

Generelt er det store behov for rehabilitering av gammelt ledningsnett for vann og avløp i årene framover. Det er også behov for en gjennomgang av ledningskart og eierforhold til ledningsnett, da dette har vært til dels tolket forskjellig i de tidligere kommunene. Det samme gjelder eierforhold og driftsansvar for overvannsledninger (overvannsnett skal normalt ikke belaste selvkostområdet i kommunen).

Utfordringer med teknisk vaktordning over tid gjorde at vi våren 2022 startet en evaluering av ordningen. Vaktordning er viktig når det gjelder kritiske abonnenter til vann, herunder sykehus, sykehjem, industri og landbruk. Feil håndtering av avvik kan få alvorlige konsekvenser, knyttet både til folkehelse, miljøforurensning og kommunens økonomi. Evalueringen er ikke avsluttet, men i

arbeidet er det avdekket behov for en lignende vaktordning for å håndtere feil i og på bygg utenom ordinær arbeidstid. Det er sannsynlig at evalueringen vil resultere i behov for økte ressurser.

Orkland har til sammen cirka 330 kilometer kommunal vei. En analyse av kommunale veier og vedlikeholdsbehov viser at det er et avvik på rundt 10 millioner kroner mellom ressursbehovet og bevilget budsjett. Sannsynligvis bør mengde kommunal vei reduseres. Tendensen er imidlertid en økning i omfanget av kommunal vei, ved at fylkesveier nedklassifiseres eller nye veier tas opp gjennom utbyggingsavtaler og lignende. Dessuten er det behov for oppgradering av aksestrykk på grunn av uttransport av tømmer og tyngre utstyr innen renovasjon. Her må vi finne ut av kommunens ansvar.

Det er behov for å samkjøre og vurdere omfang av vedlikeholdsbehov samt vurdere hvorvidt kommunens ansvar skal endres og harmoniseres i hele Orkland. I noen boligfelt i de tidligere kommunene har kommunen hatt ansvar for all infrastruktur (vei, gatelyst, drift og vedlikehold sommer og vinter), mens kommunen i andre felt har administrert vedlikehold og tatt hånd om innkreving fra private oppsittere i området. Private veier og parkeringsarealer som er adkomst til viktige utfartsområder sommer og vinter, må også inkluderes i vurderingene.

Park og grøntarealer har blitt en større andel av driften innenfor samferdsel og park. Store områder, spredt over vår langstrakte kommune, gjør vedlikeholdet ressurskrevende i sommermånedene.

Plan og byggesak

Ved siden av arbeidet med den overordnede arealplanen, pågår flere reguleringsplanprosesser, og nye må følge i etterkant når kommuneplanens arealdel er vedtatt (blant annet revisjon av reguleringsplanen for Orkanger nordre del). Det er viktig at vi har ressurser til å følge opp både interne og eksterne reguleringsplanprosesser, slik at vi for eksempel kan yte gode tjenester. Planinitiativet for storskala grønn industripark i Ustmarka vil kreve arbeidskapasitet og kompetanse både i planfasen og utviklingsfasen av området.

Orkland har betydelig flere byggesaker per 1 000 innbygger enn andre kommuner i Trøndelag; cirka dobbelt så mange og vi har den korteste saksbehandlingstiden (*basert på Kostra-tall*). Vi ser samtidig en forsiktig nedgang i antall byggesaker i første kvartal 2022. Dersom saksmengden fortsetter å gå ned, vil vi kunne bruke ressurser på andre lovpålagte oppgaver som ulovlighetsoppfølging. Arbeid med tilsyn, ulovlighetsoppfølging og opprydding i spredt avløp er svært ressurskrevende. Omfang og intensitet må avpasses den bemanningen vi har tilgjengelig.

Gebyrene er endret, men det er for tidlig på året å si hvilken selvkostgrad vi vil oppnå for 2022. Beregninger viser at byggesaksavdelinger i ulike kommuner gjennomsnittlig bruker cirka 18 prosent av sin bemanningsressurs til veiledning av publikum etter forvaltningsloven. Dette arbeidet skal etter loven holdes utenfor selvkost.

Spredte avløp

Innen 2027 skal alle kommuner kartlegge og følge opp utslipp fra avløpsanlegg som de er myndighet for, det vil si alle avløpsanlegg etter kapittel 12 og 13 i forurensningsforskriften. Dette gjelder utslipp av sanitært avløpsvann fra bolighus, hytter og lignende, og mindre tettbebyggelser. Kommunen skal gi pålegg om tiltak for anlegg som ikke overholder renskrav gitt i tillatelser etter 1. januar 2007, og sette i verk tiltak for å sørge for at utslipp etablert før 1. januar 2007 blir rensert i tråd med renskravene i forurensningsforskriften, slik at miljømålene i vannforskriften kan nås. Orkland har 3 151 private avløpsanlegg. Dette er et stort og ressurskrevende arbeid. Det er bevilget penger til opprettelse av en 100 prosent prosjektstilling. Uten større ressurser vil ikke kommunen komme i mål til 2027, og trolig heller ikke til den sekundære fristen i 2033.

Innsatsen bør først prioriteres i nedbørsfelt til vannforekomster som er påvirket av utslipp av avløpsvann og som vannområdearbeidet har vist at har dårligere enn god tilstand. Nedbørsfelt med viktige brukerinteresser bør også prioriteres.

Landbruk og naturforvaltning

Vi merker at landbruket har vært under sterkt press det siste året, med stor prisstigning på driftsmidler som gjødsel og drivstoff. Flere reduserte buskapen og var i ferd med å gi opp som følge av den store kostnadsstigningen. Det er også større fokus på jordvern og miljøkrav, blant annet for å bevare det biologiske mangfoldet og unngå forurensning av vassdragene. Flere av støtteordningene i jordbruket stimulerer til mer miljøvennlig drift. Det er fortsatt behov for fornying av driftsbygninger og tilrettelegging for en effektiv og god drift. Her er sikker tilgang til produksjonsarealer aller viktigst.

Nedleggningen av pelsdyrnæringa har gitt både oppdretterne og kommunen et stort og kostnads-krevende oppryddingsarbeid. Erstatningsordningen etter nedleggninga dekker dessverre ikke kommunens kostnader.

Virksomheten ved landbruk og naturforvaltning ønsker å delta i flere tiltak og prosjekter som staten gir tilskuddsmidler til, både innenfor det tradisjonelle landbruket, nye næringer, vannforvaltning og friluftsliv. For å bli tildelt midler, må kommunen stille med egenfinansiering, som regel minimum 50 prosent. For å få til dette må det altså settes av budsjettmidler til formålet.

Brann og redning

En hovedutfordring innen brann og redning i Orkland har vært å finne riktig kostnadsbilde og driftsbudsjett, da dette var ulikt organisert i de tidligere kommunene, samtidig som eksterne kostnader (for eksempel 110-sentral og nødnett) har vokst mer enn budsjettjusteringene. Det er gjort en gjennomgang av dette i 2022. Økonomiske begrensninger har blant annet medført etterslep på utskifting og anskaffelse av verneutstyr. Det er også stort etterslep på lovpålagt utdanning. Mye av dette skyldes begrensninger i utdanningskapasitet ved Norges brannskole, og situasjonen vil bedres når vi nå har fått flere ansatte (dagkasernert personell) som kan brukes til intern opplæring. Det vil uansett kreve ressurser. I løpet av 2022 blir risiko- og sårbarhetsanalyse for brann og redning ferdigstilt, og den vil kunne identifisere flere utfordringer for tjenesten.